

Overgrep mot barn i Cyberspace

Kandidatnummer: 388

Veileder: Stein Schjølberg

Leveringsfrist: 25.04.2007

Til sammen 17 997 ord

25.04.2007

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING, AVGRENSING OG METODE</u>	<u>1</u>
1.1	Innledende om internett	1
1.2	Problemområdet	2
1.3	Avgrensing	3
1.4	Metode	3
1.5	Opplegget videre	4
<u>2</u>	<u>JURISDIKSJON VED DATAKRIMINALITET</u>	<u>5</u>
2.1	Gjeldende rett	5
2.2	Folkerettslige forpliktelser	6
2.3	NOU 2007:2	7
<u>3</u>	<u>BARNEPORNOGRAFI</u>	<u>9</u>
3.1	”Barnepornografi”, ”Kjønnslige skildringer hvor det gjøres bruk av barn” eller ” ”Fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller fremstilling som seksualiserer barn”?	10
3.1.1	”Barnepornografi”	10
3.1.2	”Kjønnslige skildringer hvor det gjøres bruk av barn”	11
3.1.3	”Fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller fremstilling som seksualiserer barn”	12
3.2	Hvem søker etter barnepornografi?	14
3.2.1	Den pedofile	14
3.2.2	Brukeren	15
3.2.3	Tilbyderen	17

3.3	Hva sier loven?	18
3.3.1	Tilknyttede bestemmelser	19
3.3.2	Historikk	19
3.3.3	Internasjonale forpliktelser	20
3.4	De ulovlige befatningsmåter	22
3.4.1	Produserer	23
3.4.2	Anskaffer	24
3.4.3	Innfører	25
3.4.4	Besitter	26
3.4.5	Overlater til en annen	32
3.4.6	Mot vederlag	33
3.4.7	Planmessig gjør seg kjent med	34
3.4.8	”Kunstneriske skildringer”	34
3.5	Fildelingstjenester	35
3.6	Skadevirkninger	36
3.7	Kollisjonen mellom den seksuelle lavalder og FNs definisjon av barn	37
3.8	Filtrering	42
3.8.1	Sensur eller overformynderi?	42
3.9	Medvirkningsansvar	44
3.9.1	Tjenesteytere	44
3.9.2	Søkemotorer	45
3.9.3	Kortselskapene	47
4	<u>GROOMING</u>	49
4.1	Falske identiteter og alias	49
4.2	Grooming prosessen	50
4.3	Gjeldende rett	51
4.4	Ot. prp. nr. 18 (2006–2007)	53

4.4.1	Når bør straffansvar inntre?	54
4.4.2	Fornærmedes alder	57
4.4.3	Krav til forutgående kontakt	58
4.5	Folkerettslige forpliktelser	59
4.6	Nytt straffebud § 201 annet ledd og § 201 a	59
<u>5</u>	<u>AVSLUTNING OG KOMMENTARER</u>	<u>64</u>
5.1	Avslutning	64
<u>6</u>	<u>LITTERATURLISTE</u>	<u>66</u>
6.1	Forkortelser	66
6.2	Lover brukt i oppgaven	66
6.2.1	Norske lover brukt i oppgaven	66
6.2.2	Utenlandske lover brukt i oppgaven	66
6.3	Rettsavgjørelser	67
6.3.1	Høyesterettsavgjørelser	67
6.3.2	Lagmannsrettsavgjørelser	67
6.3.3	Tingrettsavgjørelser	67
6.4	Bøker og andre publikasjoner	68
6.5	Offentlige utredninger	70
6.5.1	NOU-er	70
6.5.2	Proposisjoner	70
6.5.3	Innstillinger	70
6.6	Internettlenker	71
6.6.1	Wikipedia	71
6.6.2	Lenker til publikasjoner og artikler på nettet	71
6.6.3	Lenker til generelle nettsteder	71

6.7	Konvensjoner mv.	72
6.7.1	Konvensjoner	72
6.7.2	Øvrige kilder	72

1 Innledning, avgrensning og metode

1.1 Innledende om internett¹

Det er vel få, om noen, områder som har vært i så stor utvikling som informasjonsteknologien. Thomas Watson, tidligere styreleder i IBM, annonserte angivelig i 1943 at han trodde det kun var marked for ca. 5 datamaskiner på verdensbasis.² Siden den gang har vi vært vitne til en teknologisk utvikling uten sidestykke.

“En kan snakke om en revolusjon som er av like stor betydning som den industrielle revolusjonen var i sin tid. Datateknologien har skapt mange nye muligheter, men også nye farer og trusler.”³

En av de viktigste nyvinningene har vært opprettelsen av internett. Internett er et gigantisk nettverk bygget opp av et stort antall mindre nettverk av servere, som igjen knytter til seg utallige lokale datamaskiner. Det mest brukte nettverket av disse, og kanskje det vi vanligvis forbinder med internett, er World Wide Web (www).

I dag er ca. 1,1 milliarder av jordens totale befolkning på ca. 6,6 milliarder mennesker brukere av internett. Fra 2000 til 2007 har det vært en gjennomsnittlig årlig vekst på 202,9 %!⁴ Informasjons- og kommunikasjonsteknologien er dermed blant samfunnets viktigste infrastrukturer i dagens samfunn. Misbruk innen denne sektoren, kan føre til at vitale samfunnsinteresser blir skadelidende.

---

¹ Schjøllberg 2006 s.1-2

² [Http://en.wikipedia.org/wiki/Thomas_J._Watson](http://en.wikipedia.org/wiki/Thomas_J._Watson) (16.02.2007)

³ NOU 2007:2 “Lovtiltak mot datakriminalitet Delutredning II Utredning fra Datakrimutvalget oppnevnt ved kongelig resolusjon 11. januar 2002. avgitt til Justis- og politidepartementet 12. februar 2007” pkt. 3.1
NOU 2007:2 bygger videre på NOU 2003:27 ”Lovtiltak mot datakriminalitet Delutredning I om Europarådets konvensjon om bekjempelse av kriminalitet som knytter seg til informasjons- og kommunikasjonsteknologi”

⁴ [Http://www.internetworldstats.com/stats.htm](http://www.internetworldstats.com/stats.htm) (19.02.2007)

1.2 Problemområdet

Med den stadige utviklingen av nye kommunikasjonsmidler vil vi til enhver tid støte på nye problemstillinger knyttet til dette. Vi har den siste tiden blitt kjent med bl.a. e-post, SMS, MMS, chatting, IP-telefoni, MSN, møtesteder på nett og forskjellige sosiale portaler hvor vi kan bli kjent med hverandre. Internett har blitt et eget lite samfunn i samfunnet, på godt og vondt.

Hittil har bruken av internett hovedsaklig vært regulert av den gamle lovgivningen. Vi har overført rettsreglene fra det allerede eksisterende rettsområdet over på tilsvarende rettsområde for internett. Dette har ført til at rettsreglene ofte har blitt uklare i forhold til sine nye bruksområder. Dette gjaldt bl.a. barnepornografi.

Lovreglene om barnepornografi har vært i stor utvikling den siste tiden, både nasjonalt og internasjonalt. I 2005 fikk vi en egen lovhjemmel til temaet i ”Almindelig borgerlig Straffelov” av 22.mai 1902 nr. 10 (straffeloven) § 204a, mye som en følge av Norges internasjonale forpliktelser.

Selv om rettstilstanden virker klarere nå, er det likevel mange ”gråsoner”. Hva om jeg for eksempel mottar et seksuelt bilde av kjæresten min på 16 år? Hun er over den seksuelle lavalder og har selv tatt bildet og sendt det til meg. Kan jeg dømmes for å være i besittelse av barnepornografi jf. straffeloven § 204a?

Et annet problem som har oppstått i kjølvannet av SMS, MMS og chatteprogrammer er den såkalte ”groomingen”. Grooming er en prosess hvor en voksen person tar kontakt med barn, gjerne ved å utgi seg for å være et annet barn, med den hensikt å begå et seksuelt overgrep. Hvor skal grensen gå for kontakt mellom barn og voksne på internett?

I denne oppgaven ønsker jeg å se nærmere på de aktuelle rettsreglene som rammer overgrep mot barn på internett, med hovedvekt på straffelovens § 204a om barnepornografi og det kommende straffebud om å møte et barn med forsett om å begå seksuelt overgrep,

straffeloven § 201a, som trår i fra 13. april i år. Drøftelsen av § 201a vil i hovedsak dreie seg om spørsmålene reist i Ot.prp. nr. 18 (2006-2007).

1.3 Avgrensing

Oppgaven avgrenses mot problemstillingene utenfor lovovertrædelsen på internett. Selve det seksuelle overgrepet, både når det gjelder barnepornografi og grooming, er ikke omtalt annet enn hvor det finnes nødvendig i forhold til konteksten. Oppgaven tar heller ikke opp spørsmålet rundt straffutmålingen, med mindre det er nødvendig for å belyse andre sider av saken.

1.4 Metode

Vi har her å gjøre med områder som reguleres av norsk lov. Utgangspunktet for oppgaven er derfor vanlig norsk rettkildelære, og de faktorene som der er aksepterte som rettkilder vil bli lagt til grunn.

Hensynet til Norges internasjonale forpliktelser, herunder Den europeiske menneskerettskonvensjon ”Konvensjon om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter” (EMK), det Europeiske Økonomiske Samarbeidsområde (EØS avtalen), FNs tilleggsprotokoll til barnekonvensjonen av 25. mai 2000 om salg av barn, barneprositusjon og barnepornografi (Barnekonvensjonen) og Convention on Cybercrime Budapest, 23.11.2001 (Cybercrime-konvensjonen) vil også bli drøftet i oppgaven.

Siden arbeidet med oppgaven startet medio januar 2007 og til innlevering 25. april samme år har det trådt i kraft nye straffebud i straffeloven § 201 annet ledd og § 201a for å forhindre grooming. 12. februar fikk vi også en ny NOU av 2007:2 som spiller en sentral rolle i oppgaven. Det tas forbehold om at noe materiale som har kommet til etter oppgaven ble påstartet kan være utelatt.

Materiale som er kommet ut etter 1. mars 2007 er uansett ikke tatt hensyn til.

1.5 Opplegget videre

Grunnet at spørsmålet om jurisdiksjon innen dette rettsområdet for mange kan være uklart, ønsker jeg å starte med å avklare dette. Dette vil være gjeldende både i tilfeller av barnepornografi og grooming.

Deretter vil jeg gå inn på temaet barnepornografi og gi en beskrivelse av selve temaet, før jeg tar for meg rettsutviklingen de lege lata og de lege ferenda. Den samme oppbygningen vil også gjelde for temaet grooming. Her vil det hovedsaklig tas utgangspunkt i uttalelsene i Ot.prp. nr. 18 (2006–2007) ”Om lov om endringer i straffeloven 1902 mv. (straffebed om å møte et barn med forsett om å begå seksuelt overgrep mv.)”.

Jeg vil forsøke å konkludere fortløpende i oppgaven, men vil også ha en avsluttende del som summerer opp noen hovedpunkter, samt vurderer veien videre.

2 Jurisdiksjon ved datakriminalitet⁵

Jurisdiksjon i forhold som gjelder datakriminalitet er et tema som reiser mange spørsmål. Den globale spennvidden og de utallige kombinasjonene av nasjonaliteter på bruker og server, samt oppholdssted gjør dette temaet svært vanskelig.

I Pakistan har de bl.a. kommet med et lovforslag som kan medføre dødsstraff for ærekrenkelse av Muhammed utført på internett.⁶ Hva har dette å si for nordmenn? Kan en nordmann dømmes til døden for ærekrenkelse etter pakistansk rett?

Spørsmålet ovenfor er satt litt på spissen, men det setter ting litt i perspektiv

2.1 Gjeldende rett

Utgangspunktet i norsk rett er territorialprinsippet, norsk straffelov får anvendelse på handlinger som er foretatt i riket jf. straffeloven § 12. Straffeloven gjelder også på norske skip og luftfartøy utenfor territorialgrensen, jf. § 12 første ledd nr. 1 litra d og e.

Straffeloven § 12 første ledd nr. 3 inkluderer noen tilfeller hvor norske statsborgere kan straffeforfølges for handlinger foretatt i utlandet, nasjonalitetsprinsippet, mens vi i § 12 første ledd nr. 4 finner noen tilfeller hvor vi kan straffe utlendinger for handlinger begått i utlandet.

Rt. 2004 s. 1619 gjaldt datakriminalitet med virkning hovedsaklig for datamaskiner i utlandet. Her kom Høyesterett til at norsk strafferett kom til anvendelse "*siden alle nødvendige handlinger for å overtre straffebudene var foretatt i Norge*".

---

⁵ NOU 2007:2 kap. 8 og Børnepornografi 2001 s. 22-23

⁶ [Http://www.cybercrimelaw.net](http://www.cybercrimelaw.net) (16.02.2007)

Ved datakriminalitet kan handlinger begått av utlending i utlandet straffeforfølges av Norge, dersom handlingen også er ulovlig i landet handlingen ble begått. Ifølge straffeloven § 12 annet ledd anses handlingen som foretatt også der hvor virkningen er inntrådt eller tilsiktet fremkalt. Denne bestemmelsen kan ha betydning for internettrelatert kriminalitet hvor gjerningspersonen befinner seg i ett land mens effekten av hans handling rammer et datasystem i et annet land.

I Rt. 2003 s. 1770 kom Høyesterett frem til at en svensk statsborger som var tiltalt for grovt bedrageri i utlandet kunne straffeforfølges i Norge. Retten mente at dersom den straffbare handlingen var "tilsiktet fremkalt" i Norge, ville dette være tilstrekkelig til å bringe straffeloven § 12 annet ledd til anvendelse.

2.2 Folkerettslige forpliktelser

Av folkerettslige forpliktelser er Cybercrime-konvensjonen art. 22 den mest sentrale. Art. 22 nr. 1 litra a-d setter betingelser for det stedlige virkeområdet mht. de straffbare handlingene fastslått i art. 2 til 11 i konvensjonen, mens nr. 2 åpner for at statene kan reservere seg mot nr. 1 litra b-d. Territorialprinsippet i art. 22 nr. 1 litra a fastholdes som et absolutt krav til medlemsstatene.

Art. 22 nr. 3 pålegger statene å gjennomføre prinsippet "extradite or prosecute". Dersom staten nekter å utlevere en egen borger etter å ha mottatt en begjæring om det jf. art. 24 nr. 1, plikter den å straffefølge vedkommende dersom handlingen også er straffbar etter nasjonal rett.

Art. 22 en rammebestemmelse og er ikke til hinder for at statene kan etablere en mer vidtrekkende jurisdiksjon enn konvensjonen pålegger dem. Dette kommer også frem i art. 22. nr. 4.

Så langt det er hensiktsmessig skal statene ved handlinger som får konsekvenser i flere stater, jf. art. 22 nr. 5, konsultere hverandre om hvor handlingen skal straffefølges.

Spørsmålet om gjeldende rett er i samsvar med folkerettslige forpliktelser mht. jurisdiksjon ved datakriminalitet ble tatt opp i NOU 2003:27. Der kom utvalget frem til at Norge oppfylte de fleste folkerettslige kravene vi var pålagt. Straffeloven § 12 nr. 3 ble endret slik overtredelse av bestemmelsene i konvensjonen art. 2, 3, 6 og 10 begått i utlandet av en norsk statsborger eller noen i Norge hjemmehørende person, skulle kunne strafforfølges i Norge. Utvalget begrunnet endringen med at *“datakriminalitet ofte har et internasjonalt preg. Handlingen kan være begått på tvers av landegrensener eller i samvirke mellom flere personer.”*⁷

2.3 NOU 2007:2

Redegjørelsen for de gjeldende folkerettslige og nasjonale lovbestemmelser avgjør de fleste spørsmålene angående jurisdiksjon, men vi har fortsatt ikke fått avklart hvor langt norsk jurisdiksjon gjelder for – eller bør gjelde for – nettsider med materiale som er straffbart etter norsk lov som er publisert av utlendinger i utlandet.

Spørsmålet var oppe i RG 2001 s. 219, hvor retten konkluderte med at enhver nettside som var tilgjengelig fra Norge ville falle inn under norsk jurisdiksjon. Denne dommen har i ettertid blitt kritisert for å ha innfortolket en vel vid tolkning av hva som kan anses for å være “begått i riket”. Som underrettsavgjørelse tillegges denne dommen relativt liten vekt.

Sannsynligheten taler for at det skal noe mer til enn at nettsiden kan nås fra Norge. En så vid jurisdiksjon vil være svært uheldig idet vi ved å lage en ny nettside umulig kan ha kunnskap om lovgivningen i samtlige land. Vi ville dessuten ende opp med en situasjon hvor ethvert rettsområde innen datakriminalitet ville vært bestemt av det landet med den strengeste lovgivningen til enhver tid.

Hvor skal vi så sette grensen for hva som skal til for å kunne strafforfølge nettsider med innhold som strider mot norsk lov? Normalt vil vi kunne si at nettsider som er lagt ut på en

---

⁷ NOU 2003:27 pkt. 3.7.3

utenlandsk server og som er laget av utlendinger vil falle utenom norsk jurisdiksjon. Vi vil selvfølgelig finne unntak fra denne regelen. Dette vil bl.a. være dersom nettsiden er spesielt tilrettelagt for norske brukere, eller at den markedsføres direkte mot det norske markedet.

I NOU 2007:2 ønsket Datakrimutvalget å klarlegge reglene for jurisdiksjon for tilfeller angående datakriminalitet. På bakgrunn av deres utredning foreslås det en endring i ny straffelov § 7. Ny straffelov § 7 vil da lyde:

“§ 7 Handling som anses foretatt på flere steder

Når straffbarheten av en handling avhenger eller påvirkes av en inntrådt eller tilsiktet virkning, anses handlingen foretatt også der virkningen er inntrådt eller tilsiktet fremkalt.

Er et datasystem eller elektronisk kommunikasjonsnett i Norge rammet eller forsøkt rammet av en handling som er straffbar etter kapitlet om «Vern av data, databasert informasjon og datasystemer», anses virkningen inntrådt i Norge”

Dersom reglene om jurisdiksjon skulle komme i konflikt med konkrete bestemmelser i traktater som Norge er bundet av, vil de folkerettslige forpliktelsene gå foran jf. ny straffelov § 2.

3 Barnepornografi

Barnepornografi er et problem som eksisterte lenge før internett ble en del av hverdagen. I noen land var ikke barnepornografisk materiale engang forbudt, så man kunne, helt lovlig, kjøpe barnepornografisk materiale på diverse utsalgssteder. Selv om materialet ikke var ulovlig var det en generell avsky mot barnepornografien. Risikoen for å bli stemplet som avviker eller pedofil gjorde at de fleste unngikk befatning med materialet. Lite materiale og høye priser gjorde også at det var vanskelig å skaffe.

I dag har hvor det i de fleste land er ulovlig å være i besittelse av barnepornografi, er det lettere enn noen gang å anskaffe det. Dette skyldes nesten ene og alene internett. Nå kan hvem som helst laste ned barnepornografi. Det eneste man trenger er en datamaskin med tilgang til internett. I tillegg finnes det enorme mengder materiale å laste ned.

“med internett som kommunikasjonsvei, taler vi om de store talls lov, både når det gjelder antallet dokumenterte overgrep, misbruk, spredning og fortjeneste.”⁸.

Noe av det mest skremmende med utviklingen av barnepornografi er inntjeningsmulighetene. I det siste har man oppdaget at grupperinger av organisert kriminalitet skyter inn store beløp i finansiering og produksjon av barnepornografi. Dette er et resultat av den ekstreme etterspørselen.

Men hva er det som får en ellers lovlydig person til å risikere fengselsstraff for å få tak i eller produsere dette materialet? Noe av svaret ligger nok i den store mengden materiale tilgjengelig, samt trygghetsfølelsen av å laste ned dette i sitt eget hjem. Den digitale

---

⁸ Sunde 2006 s. 217, jf. KRIPOS 2003 s. 8

revolusjonen har også gjort sitt. Med digitale kameraer og fotografiapparat er vi fullstendig uavhengig av en tredjepart til filming eller fotografering.

Den digitale revolusjonen har også skapt et nytt problem. Bildene som blir tatt kan distribueres til et stort antall kilder på få sekunder. I tillegg har disse bildene en tilnærmet uendelig levetid, uansett hvor mange ganger de kopieres. Det holder ikke lenger å makulere originalbildet. Er et bilde først publisert på nettet er spredningen ute av kontroll og antallet kopier så godt som umulig å spore.

Vi har ingen eksakte tall på mengden barnepornografi som er i omløp eller hvor mange barn som blir misbrukt. UNICEF anslår allikevel at omtrent en million nye barn blir eksponert på det kommersielle markedet hvert år.

3.1 "Barnepornografi", "Kjønnslige skildringer hvor det gjøres bruk av barn" eller "Fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller fremstilling som seksualiserer barn"?⁹

Terminologi er viktig for å gjøre seg forstått. Ikke minst er det viktig for lovgiver å anvende rett terminologi for å sette rett fokus på problemet. Gjennom flere store og små endringer i loven, har vi gradvis tilnærmet oss en "riktig" terminologi som omfavner den straffbare handlingen.

3.1.1 "Barnepornografi"

Uttrykket "barnepornografi" er av mange betegnet som direkte misvisende eller feil. Dette skyldes at uttrykket ikke setter riktig fokus på problemet.

---

⁹Sunde 2006 s. 218-219 og

Ot.prp. nr. 37 (2004-2005) "Om lov om endringer i straffelova (eige straffebod om kjønnslege skildringar som gjer bruk av barn)"

Uttrykket ”barnepornografi” kan virke som et logisk og enkelt sammensatt uttrykk. Ser vi derimot separat på ordene det er sammensatt av, vil vi fort oppdage at begge ordene skaper problemer når vi skal definere dem. Hva er et ”barn”? Hvor går grensen fra barn til voksen? Hva er ”pornografi” og hva er ”kunstneriske skildringer”?

I denne forbindelse er barn definert som *“person som er eller fremstår som under 18 år”*, jf. straffeloven § 204a annet ledd. Dette er i samsvar med Barnekonvensjonen.

”Pornografi” er definert i straffeloven § 204 annet ledd. Når det gjelder seksuelle fremstillinger hvor det gjøres bruk av barn, gjelder også *“fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller fremstilling som seksualiserer barn”* og *“rørlige og urørlige bilder med seksuelt innhold”*.

Et av de tyngste argumentene mot selve uttrykket ”barnepornografi” er at det ikke får frem at det her er snakk om overgrep mot barn. Dette fører til at den som søker på barnepornografi på nettet ikke tar til seg alvor det han gjør, men kanskje til og med blir seksuelt stigmatisert av denne sammensetningen av ord.

Både Barnekonvensjonen og Cybercrime-konvensjonen art. 9 bruker fortsatt uttrykket child pornography når de omtaler problemet.

3.1.2 ”Kjønnslige skildringer hvor det gjøres bruk av barn”

På bakgrunn av Seksuallovbruddutvalgets utredning, NOU 1997:23 ”Seksuallovbrudd Straffelovkommisjonens delutredning VI”, ble pornografibestemmelsen overført fra straffeloven § 211 til § 204. Her ble uttrykket ”kjønnslige skildringer hvor det gjøres bruk av barn” brukt i paragrafens første ledd litra d. Også dette uttrykket har møtt motstand, idet det ikke heller her kommer frem at vi snakker om overgrep mot barn.

Uttrykket fanger lett opp de rent pornografiske bildene av barn. Også nakenbilder i utfordrende positurer og bilder med fokus på kjønnsorganer fanges opp av uttrykket. Mange bilder viser også barn i full påkledning. Disse bildene hvor barnet er fullt påkledd,

vil vanskelig kunne sies å være noen kjønnslig skildring. Dersom bildet inngår i en billedserie som totalt skildrer et overgrep mot et barn vil det allikevel klart være innenfor rammen av ”kjønnslige skildringer”, selv om det ikke er av det seksuelle overgrepet.

Problemet ligger gjerne i de tilfellene hvor bildene verken er av- eller inngår i noe overgrepstilfelle, typisk av et nakent barn på stranden. Her kan avgjørelsen tippe begge veier basert på forskjellige kriterier. Ved vurderingen av om materialet er lovlig eller ulovlig, er vi nødt til å se nærmere på hvilken kontekst materialet fremstilles i.

“Det er også viktig hvordan den aktuelle skildringen fremstår i en større helhet. En samleiescene vil dermed lettere passere om den forekommer i en ordinær spillefilm enn i en film som hovedsakelig består av tilsvarende scener.”¹⁰

De kanskje vanskeligste grensetilfellene her er hvor vi har bilder som ikke inngår i en billedserie, og som heller ikke inkluderer nakenhet eller fokus på kjønnsorganer. Det er ikke uvanlig at det også tas ordinære studiofotografier av barn som utsettes for overgrep. Her er det umulig snakk om noen kjønnslig skildring i ordets rette forstand. Brukes bildene til å ”gjøre seg kjent” med barnet og til å skape seksuelle fantasier kan allikevel også disse bildene tolkes inn under ”kjønnslige skildringer”.

3.1.3 ”Fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller fremstilling som seksualiserer barn”

Ved lovendringen i straffeloven § 204 litra a, ble det tatt hensyn til mange av de ovennevnte problemene og begrepene ”fremstilling av seksuelle overgrep mot barn” og ”fremstilling som seksualiserer barn” ble innført.

Det første alternativet gjelder alt materiale som viser reelle overgrep mot barn samt alt fiktivt materiale som fremstiller seksuelle overgrep av barn. Dette inkluderer alle former for visuell fremstilling som bl.a. datagrafikk og tegninger. Etter lovendringen i 2005 ble

---

¹⁰ Bratholm 1995 s. 481

skriftlige fremstillinger av seksuelle overgrep mot barn inntatt, hvilket er en tilnærming til den internasjonale nulltoleransen mot barnepornografi. Dette alternativet plukker opp alle de objektive tilfellene av barnepornografi.

Selv om lydklipp og lydopptak som fremstiller overgrep mot barn ikke er særskilt nevnt som barnepornografi, kan dette bli rammet av pornografibestemmelsen i straffeloven § 204, som regnes for medienøytral.

For de mindre klare tilfellene har vi andre alternativ i straffeloven § 204 litra a. Her vil det være mer nærliggende å anvende en subjektiv vurdering av hva som skal anses som ”fremstilling som seksualiserer barn”. Materiale som i ett tilfelle klart vil falle utenom kategorien barnepornografi, vil i et annet tilfelle rammes av samme bestemmelse. Dette gjelder f.eks. bilder av nakne barn på en strand. Dersom bildene er av ens egne barn og de inngår i et familiefotoalbum er det ikke noe ulovlig med dem. Hvis bildene derimot ligger på en harddisk sammen med andre bilder av nakne barn eller overgrep mot barn vil det sannsynligvis være ulovlig besittelse.

Bestemmelsen kan også ramme materiale av personer som er over 18 år, dersom de fremstår som barn under 18 år. *“Barn” bør [...] ikke defineres ved hjelp av en aldersgrense. Utgangspunktet bør være at begrepet omfatter alle personer som ikke har fullført kjønnsmodningsprosessen.”*¹¹

Hva så med bilder som inngår som informasjonsmateriale eller fullt lovlige bøker som f.eks. ”Ungdom og sex”? Her skal det nok mer til for at disse bildene skal rammes av straffeloven § 204 litra a. Skulle materialet allikevel være lagret sammen med annet materiale som rammes av lovhjemmelen, er det mulig at også dette materialet kan anses som ulovlig.

---

¹¹ Ot.prp. nr. 45 (2002-2003) Om lov om endring i menneskerettsloven mv. (Innarbeiding av barnekonvensjonen i norsk lov) pkt. 7.1

Bilder som nevnt i 3.1.2, hvor bildene ikke inngår i noen serie og barnet er fullt påkledd, vil mulig kunne inngå i ”fremstillinger som seksualiserer barn”.

3.2 Hvem søker etter barnepornografi?¹²

Noe av det mest skremmende med spredning av barnepornografisk innhold på internett er at vi ikke har noen ”profil” på den vanlige brukeren av barnepornografi. Vi har eksempler på at bl.a. doktorer, mekanikere, finansakrobater, lærere, medieprofiler, musikere og politimenn er dømt. Det er heller ikke bare middelaldrende menn, men også kvinner, menn så gamle som 75 og barn helt nede i 13-års-alderen har blitt tatt for distribusjon av barnepornografisk materiale. Dette vil si at den vanlige barnepornosurferen finnes innen alle samfunnsklasser og alle aldersgrupper.

“På etterspørselssiden finnes millioner av brukere som representerer et tverrsnitt av den mannlige befolkning”¹³

Det finnes tre hovedkategorier av brukere av barnepornografi på internett: pedofile, tittere og samlere. Siden det er store forskjeller på disse brukergruppene er det viktig å holde et klart skille mellom dem. Å putte gjerningsmannen i feil kategori kan ha alvorlige følger. Hvis f.eks. en titter blir stemplet som pedofil, vil mange automatisk anta at han blir dømt for direkte seksuelt misbruk av barn.

3.2.1 Den pedofile¹⁴

I media er vi vant med at enhver person som søker etter barnepornografi stemples som pedofil. Dette er i mange tilfeller en feilbruk av ordet. En pedofil person er seksuelt interessert i barn og kun barn. Dersom man stempler alle brukere av barnepornografi som pedofile vil man automatisk stemple store deler av verdens mannlige befolkning som pedofile.

---

¹² Sunde 2006 s. 219-220

¹³ Sunde 2006 s. 219

¹⁴ Taylor 2003 s. 12-14

“There is no typical profile of those who sexually exploit children [...] An exploiter may prefer adult sex partners, but may, out of stress, convenience or curiosity, engage in sexual activity with children. Some exploiters may be paedophiles”¹⁵

Vi skal allikevel ikke glemme at en liten andel av brukerne er pedofile. Disse brukerne liker å se på seg selv som ”personer som elsker barn”, hvilket er den direkte oversettelsen av ordet ”pedofil”. Det deles gjerne inn i to typer pedofile: Den ”pedofile/barneelskeren” og ”overgriperen/predatoren”.

Todelingen kommer av at den pedofile/barneelskeren har en seksuell interesse i barn, men lever det aldri ut, mens overgriperen/predatoren forgriper seg mot barn for å tilfredsstille sine seksuelle lyster.

3.2.2 Brukeren

Et mer korrekt begrep for de fleste som søker etter barnepornografi er ”brukere”. Siden de fleste som søker etter barnepornografi på internett blir seksuelt opphisset av jevnaldrende, samt at de ikke selv er overgripere men tilfredsstiller sine lyster ved kun å se på bilder og filmsnutter av overgrep mot barn, passer de ikke inn i kategorien ”pedofile”. Brukeren bruker gjerne bildene for å tilfredsstille sin egen seksuelle lyst ved masturbering, eller som ”valuta” for å tilegne seg annet pornografisk materiale. Innenfor brukergruppen har vi igjen to hovedgrupper, ”titteren” og ”samleren”.

3.2.2.1 ”Titteren”

Titteren søker gjerne aktivt etter barnepornografi på nettet for å tilfredsstille sine seksuelle lyster under surfing. Dette kan ofte være et engangstilfelle hvor brukeren søker å utforske sin egen seksualitet, eller hvor han av ren nysgjerrighet ønsker så se hva dette dreier seg om. Titteren nøyer seg med å se på materialet uten å laste det ned. Dette kan

---

¹⁵ Sunde 2006 s. 219 jf. KRIPOS 2003 s. 6

være fordi han ikke ønsker å ha noe befatning med materialet etter at han er ferdig å se på, evt. å tilfredsstille seg selv, eller fordi han ønsker å omgå lovens besittelsesforbud.¹⁶ Han har gjerne lagret adresser på maskinen og bruker datamaskinen som en slags TV-skjerm ved behov.

Mange av de som ser på barnepornografi uten å laste det ned, skjønner ikke hva som er galt med handlingen. Det ulovlige materialet ligger allerede ute på internett, de betaler ikke noe for det og de laster det ikke ned. Det som taler for straffbarhet i disse tilfellene er at de ved å oppsøke dette materialet er med på å øke etterspørselen. Dette fører til et større press for å produsere nytt materiale, hvilket fører til at enda flere barn blir misbrukt for å stimulere et stadig voksende og krevende marked. Vi skal også huske at mye av barnepornografien på nettet er ”dokumenter og bilder av en kriminell handling”.

3.2.2.2 ”Samleren”¹⁷

I motsetning til titteren er samleren avhengig av å ha kontroll på materialet han finner. Han laster ned filene til datamaskinen sin og katalogiserer gjerne materialet etter type bilder. For samleren er det viktig å skaffe komplette serier av overgrep, både for sin egen tilfredsstillelse og for å kunne bytte med andre.

En samler bygger gjerne opp store samlinger bilder og filmer. Dette skyldes gjerne at mange samlere har en slags samlemani. Ikke alle samlere har personlig interesse i barnepornografi, men bruker det som byttmiddel mot annen pornografi, enten for videre distribusjon eller for å bygge opp sin egen samling. Enkelte samlere likestiller sin egen samlemani med frimerkesamlere og har vanskelig for å se ulovligheten i det de gjør.

Økt båndbredde har i senere tid forsterket problemet med store samlinger. Med dagens hastigheter kan brukerne lett tilegne seg betydelige mengder materiale i løpet av kort tid.

---

¹⁶ Se pkt. 3.4.4.1

¹⁷ Taylor 2003 s. 38-41

Det fører også til at brukere med store samlinger er i stand til å distribuere større mengder data til andre brukere på betydelig kortere tid.

Et eksempel på at samlere opparbeider seg store samlinger og bruker bilder som byttemiddel, ble avdekket under den internasjonale politiaksjonen ved ”Operasjon Kathedral” høsten 1998, hvor kanalen #Wonderland ble stengt. For å få tilgang til siden måtte brukerne tilgjengeliggjøre en samling på minst 10 000 bilder, eller minst 1000 ved førstegangsdistribusjon. I tillegg måtte de være godkjent av et eldre medlem. Kravet om en viss mengde bilder og anbefaling fra et eldre medlem, samt passord tjente som sikkerhet for brukerne av kanalen.¹⁸

3.2.3 Tilbyderen¹⁹

På tilbydersiden er det ikke nødvendigvis en pedofil legning eller seksuell tilfredsstillelse som er motivet. Grunnet den store etterspørselen etter nytt materiale har det vist seg at det er muligheter for å tjene store summer ved å tilby barnepornografi. Et eksempel på dette er Landslide Productions.

14. November 2001 ble resultatet av FBI's ”Operasjon Pendulum” mot Landslide Productions offentliggjort. Landslide Productions var en webtjeneste drevet av et ektepar fra Texas, USA. Tjenesten gikk ut på at de solgte tilgang til websider som tilbød barnepornografisk materiale. Tjenesten kostet 30 USD i måneden. Selskapet tjente 1,4 millioner USD på en måned.²⁰

Etterspørselen etter materialet samt den enorme mengden ulovlig materiale tilgjengelig gjør at det er store penger å hente på å tilby barnepornografi. Den som tilbyr materialet trenger

---

¹⁸ Sunde 2006 s. 221 og

Taylor 2003 s. 136-147

¹⁹ Taylor 2005 s. 26

²⁰ [Http://www.cbc.ca/fifth/landslide/profile.html](http://www.cbc.ca/fifth/landslide/profile.html) (19.02.2007) og

Sunde 2006 s. 244

ikke engang nødvendigvis selv ha befatning med det, men opprette sider som viser til større samlinger barnepornografi. En tilbyder er allikevel strafferettslig ansvarlig, da de er en vital brikke i verdikjeden.

3.3 Hva sier loven? ²¹

Forbudet mot barnepornografiske bilder finner vi i straffeloven § 204a første ledd. Her settes rammen for hva som anses som barnepornografi, og hvilke forhold som er straffbare.

Litra a straffer den som *“produserer, anskaffer innfører, besitter, overlater til en annen eller mot vederlag eller planmessig gjør seg kjent med fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller fremstilling som seksualiserer barn,”*.

Litra b straffer den som *“befatter seg med fremstillinger av seksuelle overgrep mot barn eller fremstillinger som seksualiserer barn, på annen måte som nevnt i straffeloven § 204 første ledd”*.

Litra c straffer den som *“forleder noen under 18 år til å la seg avbilde som ledd i kommersiell fremstilling av rørlige eller urørlige bilder med seksuelt innhold, eller produserer slike fremstillinger hvor noen under 18 år er avbildet”*.

Til slutt i første ledd gjøres det klart at den som har gjort seg skyldig i noen av straffekriteriene oppramset i litra a-c kan straffes med fengsel i inntil 3 år.

Annet ledd setter definisjonen av barn til *“person som er eller fremstår som under 18 år”*, hvilket er i samsvar med Barnekonvensjonen.

Skyldkravet er forsett, jf. straffeloven § 40, men § 204a tredje ledd gjør også den uaktsomme overtredelse straffbar, noe som kan føre til bøter eller fengsel i inntil seks måneder.

---

²¹ Sunde 2006 s. 225-226

I følge straffeloven § 205 er også medvirkning til overtredelse som nevnt i § 204a straffbar.

3.3.1 Tilknyttede bestemmelser

I tilfeller av produksjon av barnepornografi eller medvirkning til produksjon av materiale av slik art jf. straffeloven § 205, vil man ofte kunne dømmes etter andre straffebud i tillegg til § 204a. Spesielt kan nevnes straffeloven §§ 195 og 196 om seksuell omgang med mindreårige. Også straffelovens bestemmelser om voldtekt, frihetsberøvelse, tvang, trusler og legemskrenkelser kan være overtrådt. I mange tilfeller er det også aktuelt å trekke inn straffeloven kapittel 19 om incest og misbruk av stilling.

Også de andre befatningsmåtene i straffeloven § 204a kan bli berørt av disse straffebestemmelsene. Dette er bestemmelser som medfører en langt høyere strafferamme enn straffeloven § 204a alene.

3.3.2 Historikk²²

Frem til 2000 var forbudet mot barnepornografi en del av pornografibestemmelsen i straffeloven § 211. I desember 1995 nedsatte Justisdepartementet et underutvalg under Straffelovkommisjonen for å vurdere behovet for endringer i sedelighetskapitlene, kapittel 19 og 38 i straffeloven.

Som et resultat av NOU 1997:23 ble straffeloven kapittel 19 om seksualforbrytelser revidert.²³ Dette førte til en ny pornografibestemmelse i straffeloven § 204 hvor barnepornografi var inntatt i første ledd litra d.²⁴

Ved revisjonen i 2000 ble også "*produksjon, overlatelse til en annen, og mot vederlag gjøre seg kjent med*" lagt til i lovteksten. Siden den gang har bestemmelsen blitt endret hele

---

²² Sunde 2006 s. 225-226

²³ NOU1997:23

²⁴ Lov 76/00

tre ganger. To av endringene fant sted i 2003, mens den mest betydelige endringen fant sted i 2005.²⁵

Ved lovendringen 20. juni 2005 nr. 29, ble det i straffeloven § 204a skilt ut en egen bestemmelse som gjaldt barnepornografisk materiale. Grunnet tilpasning til Cybercrime-konvensjonen art. 9, er to nye, straffbare befatningsmåter tilføyd. Dette gjelder ”anskaffer” og ”planmessig gjør seg kjent med” bilder av overgrep mot barn i straffeloven § 204a første ledd.

3.3.3 Internasjonale forpliktelser²⁶

Som følge av globaliseringen har vi fått økt trafikk av mennesker over landegrensene og mellom kontinentene. Dette har igjen ført til en eksplosjon i markedet for menneskehandel og sex-turisme. De fleste barn og kvinner som er ofre for sex-handel ender opp i sexindustrien i Europa.

“The greater movement of people and goods occurring as a result of globalization has made it much easier for traffickers to transport children across borders and has increased the number of destinations where paedophiles can seek sex with children [...].”²⁷

Et typisk eksempel på sex-turismen er det enorme antallet europeere som reiser til Thailand hvert år. I tillegg til å være et ferieparadis for badelystne og solhungrige mennesker, er det også et kjent fenomen at prostitusjonsvirksomheten i Thailand er svært utbredt. Også Russland og de såkalte østblokk-statene har merket en vekst i sex-turismen de siste årene, hvor det også er blitt svært vanlig å hente såkalte ”postordre-bruder”.

---

²⁵ Lov 78/03, 86/03 og 29/05

²⁶ Sunde 2006 s. 226-230 og Ot.prp. nr. 37 (2004-2005)

²⁷ UNICEF 2001 s. 17

*“New technology can help to protect children, but it can also be used to exploit them. The Internet [...] knows no national boundaries and is almost without regulation. Today, text, images, and audio and video files can be sent around the world in seconds.”*²⁸

Problemet barnepornografi har blitt så omfattende og alvorlig at det internasjonale samfunnet har blitt enige om å nedsette en total nulltoleranse. Denne nulltoleransen kom først til uttrykk under ”The Vienna Commitment against Child Pornography on the Internet” 29. september til 1. oktober 1999: *“We commit ourselves to have a policy of zero tolerance against child pornography. This requires clear and strong legislation and effective law enforcement”*.

FN kom med en tilleggsprotokoll til barnekonvensjonen av 25. mai 2000, om salg av barn, barneprostitusjon og barnepornografi. Tilleggsprotokollen ble ratifisert av Norge 2. oktober 2002, og ble inkorporert i menneskerettsloven av 21. mai 1999, sammen med barnekonvensjonen. I tillegg kom EU med en rammebeslutning av 22. desember 2003 om bekjempelse av seksuell utnytting av barn og barnepornografi.²⁹

23. november 2001 ble Europarådets konvensjon om Cybercrime av 8. november 2001 underskrevet i Budapest. Konvensjonen trådte i kraft 1. juli 2004, og inneholder regler mot all Cybercrime. Art. 9 inneholder egne bestemmelser for barnepornografi..

Disse prosessene førte til at lovverket i mange av medlemslandene måtte endres, deriblant Norge som etter hvert skilte ut en egen lov om forbud mot seksualiserte skildringer av barn, jf. straffeloven § 204a.³⁰ Endringen skjedde ved lov av 20. mai 2005 nr. 29. Straffebudet tilfredsstiller kravene i Cybercrime-konvensjonen art. 9, uten bruk av reservasjonsadgangen i art. 9 nr. 4.

---

²⁸ UNICEF 2001 s. 17

²⁹ Council Framework Decision on Combating trafficking in Human Beings/ on Combating the Sexual Exploitation of Children and Child Pornography av 22. desember 2003 (2004/68/JHA)

³⁰ Se pkt. 3.3.2

En av konsekvensene ved de internasjonale forpliktelsene er at Norge har hevet straffene sine mht. kriminelle handlinger relatert til barnepornografi. Dette kommer bl.a. frem i dommene Rt. 2002 s. 1187 og Rt. 2004 s. 215. Her kommer det klart frem at det skal mindre til for å få ubetinget straff etter den nye lovgivningen. Dommene har også blitt lengre for samme type handling.

3.4 De ulovlige befatningsmåter³¹

De ulovlige befatningsmåtene er oppramset i straffeloven § 204a første ledd litra a. Selv om de fleste befatningsmåtene nevnt ovenfor virker ganske klare, ligger problemet i å finne en riktig definisjon av hva det vil si å ”produsere”, ”innføre”, ”besitte”, ”overlate til en annen”, ”mot vederlag gjøre seg kjent med” og ”planmessig gjøre seg kjent med”.

Er det produksjon hvis vi klipper sammen to forskjellige bilder eller hvis vi yter økonomisk støtte til en bakmann, eller må vi delta aktivt bak eller foran kameraet? Er det spredning hvis vi uvitende har lastet ned barnepornografiske bilder og at disse har blitt spredt via vår PC gjennom såkalte peer-to-peer servere, eller må vi lagre filene manuelt for så å overføre filene til en annen via direkte tilkobling³² eller til en ekstern lagringsenhet?

Et omdiskutert tema er også hva det vil si å være i ”besittelse” av noe. Dersom vi har lagret filene i manuelt navngitte mapper på harddisken er det klart at vi er i besittelse av materialet, men hva om vi legger det ut på et åpent nettsted eller om filene ligger i det såkalte mellomagringsområdet?

---

³¹ Sunde 2006 s. 234-250 og
Ot.prp. nr. 37 (2004-2005) pkt. 4

³² F.eks. FTP eller MSN

3.4.1 Produserer

Produksjonsalternativet ble lagt til i lovteksten etter lovrevisjonen i 2000. Selve produksjonen var allerede var ulovlig etter den gamle loven, men man ønsket at et slikt forbud skulle komme tydelig frem av lovteksten.

Produksjonen kan deles inn i to hoveddeler.

Den ene delen består av gjennomføringen av det reelle overgrepet, hvilket vil rammes av sedelighetsreglene i straffeloven §§ 195, 196 og § 200. Dette medfører langt strengere dommer enn produksjonsalternativet i straffeloven § 204a første ledd litra a.

Det andre produksjonsalternativet rammes av straffeloven § 204a første ledd litra a som straffer den som rent teknisk produserer materialet. Dette dreier seg om planlegging, filming og etterproduksjon av barnepornografi. En kameramann, lydmann eller sminkør kan dermed dømmes for begge tilfellene av produksjon.

Det er viktig at vi også dømmes for den tekniske produksjonen selv om denne straffen er langt lavere enn de vanlige sedelighetsreglene, da det rent tekniske etterarbeidet er et uunnværlig ledd i distribusjonen ut til sluttbrukeren.

Justiskomiteen uttalte i 2002 om det allerede innførte produksjonsalternativet:

”Den som utfører overgrepshandlingen eller er tilstede og f.eks. filmer denne, skal straffes etter bestemmelser med langt høyere strafferammer, bl.a. som sedelighetsforbrytelse eller medvirkning til slik forbrytelse.”³³

Produksjon av barnepornografisk materiale rammer fiktive fremstillinger som seksualiserer barn, herunder datamanipulering av bilder hvor det settes et barnehode på en voksen kropp,

---

³³ Sunde 2006 s. 234-235

eller en voksen person fremstilles som et barn. Tegnefilmer som seksualiserer barn er også ulovlig, hvilket er vanlig f.eks. i form av såkalte hentai-tegneserier.³⁴

Produksjonsforbudet gjelder også de som står for økonomisk finansiering, kopiering av materialet til f.eks. Cd-rom, DVD eller blader eller står for det rent tekniske ved produksjonen (filming, lyd o.l.). I tilfeller hvor det seksuelle overgrepet overføres direkte på nett via live streaming vil den som står for datautstyr og nett-tilkoblingen kunne dømmes for produksjon.

3.4.2 Anskaffer

Anskaffelsesalternativet ble inntatt i straffeloven § 204 a ved lovrevisjonen i 2005. Under høringsrunden ble det anført at norsk rett allerede var i samsvar med EMK og at Norge ikke trengte å reservere seg mht. art. 9 nr. 4 litra d.³⁵ Det ble også anført at anskaffelsesforbudet allerede var dekket av besittelsesforbudet og at det heller ikke av pedagogiske grunner var noe poeng i å innta dette alternativet i lovteksten.

ØKOKRIM anfører i høringsrunden at anskaffelsesalternativet kan berøre tilfeller som ikke ville vært berørt av besittelsesalternativet. Dette gjelder spesielt saker hvor den tiltalte har ulovlig materiale lagret i mellomlagingsområdet på datamaskinen sin.³⁶ Også KRIPOS gir uttrykk for at anskaffelsesalternativet vil kunne fange opp tilfeller som faller utenfor besittelsesalternativet.

Både ØKOKRIM og KRIPOS har lagt stor vekt på tidligere lagmannsrettsdommer som har frikjent tiltalte for ulovlig materiale som har befunnet seg i tiltaltes mellomlagingsområde. I RG. 2004 s. 689 kom Agder lagmannsrett til at ulovlig materiale lagret i mellomlagingsområdet objektivt sett måtte regnes å falle utenfor begrepet besittelse.

---

³⁴ <http://no.wikipedia.org/wiki/Hentai> (20.04.2007)

³⁵ Ot. prp. nr. 37 2004-2005

³⁶ Se pkt. 3.4.4.1

Dette ble begrunnet i at alternativene ”besitter” og ”mot vederlag gjøre seg kjent med” måtte sees i sammenheng, hvis ikke ville ”mot vederlag gjøre seg kjent med” være uten selvstendig funksjon i internettsammenheng. Lagmannsretten antyder at det må en lovendring til for å kunne dømme noen for materiale funnet i mellomlagringsområdet. Dette bygger på det sterke legalitetsprinsippet i norsk rett, samt kravet til klar lovhjemmel jf. EMK art. 7.³⁷

Anskaffelsesalternativet kan også være egnet til å fange opp tilfeller hvor ulovlig materiale blir innført, men ikke passer inn under innføringsalternativet. Dette gjør seg spesielt gjeldende hvor materialet hentes ned via internett, hvor f.eks. tiltalte har nullstilt lagringsfunksjonen i mellomlagringsområdet, og har utallige hyperlinker til gratis nettsteder med barnepornografisk innhold. Skal det være lovlig å bruke eller videreformidle disse?³⁸ Selv om tiltalte ikke betaler noe for materialet eller har lagret det på maskinen sin, er han med på å øke etterspørselen etter dette materialet. Anskaffelsesalternativet kan her plukke opp tilfeller som ville kunne falle utenfor besittelsesalternativet.

Flertallet av høringsgruppene mente at Norge allerede oppfylte sine internasjonale forpliktelser mot barnepornografi. Mindretallet anførte at “[i] lys av det formidable problem som seksuelle overgrep mot barn utgjør og den internasjonale målsetting om nulltoleranse, bør norsk lovgivning endres til å dekke anskaffelsesalternativet”.³⁹ Noen mente også at Norge måtte innta anskaffelsesalternativet i lovteksten for å kunne sies å oppfylle sine forpliktelser.

3.4.3 Innfører

Innførselsalternativet antas å være uten spesiell betydning i internettsammenheng. Dersom det kan bevises at tiltalte har skaffet materialet over internett, vil han sannsynligvis kunne dømmes for besittelsen av materialet.

---

³⁷ Kokkinakis mot Hellas (serie A 260-A, 1993).

³⁸ Se pkt. 3.9.2

³⁹ Ot.prp. nr. 37 (2004-2005) pkt. 4.8

Dersom materialet er ment for spredning, vil vi normalt straffe for spredningen av materialet og ikke innførselen. Vi kan allikevel tenke oss tilfeller hvor det er lastet ned store mengder barnepornografisk materiale mht. spredning, hvor innførselsalternativet kan tenkes brukt. Spørsmålet her er man allikevel ikke vil bli dømt for besittelsen fremfor innførselen. Det blir da en overveielse av hvilket alternativ som må anses mest passende.

Straff for innførsel har større betydning når det gjelder materiale i form av magasiner eller filmer på video/dvd eller andre lagringsenheter som fraktes fysisk over landegrensen. Vi skal allikevel legge merke til at det i forarbeidene legges vekt på at innførselsalternativet også er myntet på internettrelatert virksomhet.

3.4.4 Besitter

Fjerde alternativ straffer den som er i besittelse av barnepornografi og ble inntatt i straffeloven i 1992. Besittelsesalternativet er kanskje det som har vært vanskeligst å definere. Den rent tekniske termen er at man må ha faktisk råderett over materialet. Hva dette innebærer har vært gjenstand for flere saker.

Vi kan starte med å nevne de helt klare besittelsestilfellene. Det kan være at vi har lagret og organisert materialet på vår egen harddisk. Vi er også i besittelse av ulovlig materiale dersom vi lagrer det på eksterne media, som bl.a. Cd-rom, DVD, disketter og eksterne harddisker. Dette er tilfeller hvor vi bevisst har lastet ned og lagret materialet for senere bruk. Også materiale vi ikke er i direkte fysisk besittelse av, men allikevel har umiddelbar tilgang til, regnes som besittelse. Dette kan være parkering av materiale på web-hoteller eller andre web-tjenester som tilbyr lagring av materiale.

Spørsmålene reiser seg først når vi begynner å se på ”gråsonetilfellene”. Hvis vi ransaker en datamaskin og finner ut at det har vært lagret barnepornografisk materiale som er

forsøkt slettet, eller om vi finner barnepornografisk materiale i mellomlagringsområdet på harddisken, er dette straffbar besittelse?⁴⁰

Vi har også tilfeller hvor tiltalte har vært i besittelse av ulovlig materiale men ikke har hatt mulighet til å lese materialet grunnet manglende programvare. I disse tilfellene er personen i besittelse av materialet og trenger kun å gå til anskaffelse av programvaren. Dette vil si at han til enhver tid har mulighet til å lese av materialet, noe som også tilsier at han har den faktiske råderetten over det.

I LE-2002-242 (Eidsivating lagmannsrett) ble det uttalt at:

“ [L]agmannsretten legger til grunn at han var klar over at han lastet ned videosnuttene, og at de på beslagstidspunktet lå lagret på hans maskin. Det kan da ikke være avgjørende at han manglet et verktøy for å få se videoene. Slikt verktøy var enkelt å få tak i, og tiltalte har forklart at han var interessert i data.”

3.4.4.1 Mellomlagringsområdet

Når vi surfer på internett mottar datamaskinen data i form av binære tallkoder. Disse tallkodene gjøres så om til tekst og bilde. Mens tekst tar lite plass, kan bildefiler være store, og føre til at nettsidene bruker lang tid på å åpnes. Derfor lagres kopier av bildene i et mellomlagringsområde på harddisken.

Mellomlagringsområdet, ofte kalt Temporary Internet Files, er et i midlertidig lagringsområde på harddisken satt av til å lagre bilder fra nylig besøkte internettsider. Dette området blir vanligvis automatisk opprettet ved installeringen av nettleseren, ofte allerede ved installeringen av operativsystemet.

Hovedformålet med denne mellomlagringsfunksjonen er at vi skal slippe å laste ned de samme bildene hver gang vi besøker en nettside. Maskinen lagrer automatisk de X siste

---

⁴⁰ Se 3.4.4.1

bildene du har åpnet i nettleseren din. Når du besøker samme nettside igjen vil ikke leseren trenge å laste ned hele bildet, men henter det opp igjen fra mellomlagringsområdet.

Vi kan manuelt stille hvor stor kapasitet mellomlagringsområdet skal ha, hvor lenge bildene skal lagres, slette og kopiere innholdet, nullstille og deaktivere det. Deaktivering vil ikke være noe stort problem for de fleste, da dagens båndbredde normalt er såpass stor at de fleste bilder bruker liten tid på å lastes ned i nettleseren.

Mellomlagringsfunksjonen kan sammenlignes med en tv tilkoblet en ekstern harddiskopptaker som går kontinuerlig. Dersom vi ønsker å se et program om igjen, kan vi bare finne det igjen på opptakeren. Fortsetter vi å se på tv lenge nok, vil opptakeren til slutt spille nytt innhold over dette programmet. Skulle vi ønske å ta vare på programmet kan vi overføre det til en ekstern lagringsenhet. Slår vi av opptakeren vil ikke noe lagres og vi må vente til neste gang programmet går for å se det igjen.

3.4.4.2 Gjeldende rett

I LE-2002-242 (Eidsivating lagmannsrett) fant politiet barnepornografiske bilder i mellomlagringsområdet på tiltaltes datamaskin. Spørsmålet ble om tiltalte, som hevdet å ikke ha noen kunnskap om denne funksjonen, kunne dømmes for å være i uaktsom besittelse av barnepornografi på sin datamaskin. Mannen ble i tingretten dømt for uaktsom besittelse av barnepornografi.⁴¹

Tingretten begrunnet sin avgjørelse med at de regnet den automatiske lagringen av materiale i mellomlagringsområdet som vanlig kjent. Brukeren hadde dessuten selv ansvar for å sette seg inn i det spesielle aktivitetsområdet han bega seg inn på. Tingretten mente at *“[n]år man i dette tilfelle faktisk foretar lagring av ulovlig materiale på sin PC, kan man derfor ikke til sin straffrihet anføre at man ikke forsto hva som foregikk.”*

---

⁴¹ Nord-Østerdal tingrett Nr 02-00001 M

På dette grunnlaget anså tingretten uaktsomhetskravet for oppfylt, og tiltalte ble funnet skyldig i å være i uaktsom besittelse av barnepornografi.

Lagmannsretten mente derimot at tingretten hadde anvendt en for streng aktsomhetsnorm. Dette blir begrunnet med at: *“Når uaktsom besittelse er straffbar, gir det mulighet for å reagere med straff for eksempel også i de tilfellene hvor besitteren hevder at han ikke kjente til hva materialet inneholdt, og påtalemyndigheten ikke fullt ut klarer å bevise forsett. Dette tilsier samtidig at man ikke behøver å operere med en så streng aktsomhetsnorm at ethvert klanderverdig forhold fra besitterens side rammes.”*

Med utgangspunkt i at tiltalte faktisk ikke var kjent med at han objektivt sett var i besittelse av barnepornografisk materiale, mener lagmannsretten av det er for strengt å dømme ham for uaktsom overtredelse bare fordi han ikke hadde noen kunnskap om mellomlagringsfunksjonen. Tiltalte ble derfor frikjent på dette punktet.

Anke til Høyesterett ble ikke fremmet.

Denne underrettsdommen har vært gjenstand for mye diskusjon, men det forholdet at flere underrettsdommer viser til denne dommen kan tyde på at vi, før lovrevisjonen i 2005, ikke hadde noen mulighet til å dømme tiltalte for innhold i mellomlagringsområdet.

Det påpekes allikevel at vi her snakker om underrettsdommer og at de dermed bør tillegges relativt liten vekt, spesielt etter at anskaffelses- og planmessig gjøre seg kjent med alternativene ble inntatt i straffeloven § 204a.⁴²

I LE-2002-242 åpnet lagmannsretten allikevel for at ulovlig materiale i mellomlagringsområdet kunne være straffbart som ulovlig besittelse dersom ”brukeren

---

⁴² Se pkt. 3.4.2 og 3.4.7

senere aktivt benytter tempfilen som lagringsbase og henter opp igjen materialet fra egen maskin.”

I RG. 2004 s. 689 (Agder Lagmannsrett) kom de også frem til at ulovlig materiale i mellomlagringsområdet kunne anses som straffbar besittelse dersom *“brukaren visste eller burde vite at materialet blei lagra på hard[d]isken”*.

Tidligere leder av Datakrimutvalget, Stein Schjøberg, skriver at *“[d]et antas allikevel at midlertidig automatisk mellomlagring som ”Temporary Internet Files” kan anses som ”besittelse” hvis det foreligger kjennskap til mellomlagringsfunksjonen og gjerningsmannen aktivt bruker den som lagringsbase.”*⁴³

Det kan stilles spørsmål til hvorfor spørsmålet ikke er tatt opp i Høyesterett, da spørsmålet helt klart kan sies å være av prinsipiell karakter. En Høyesterettsavgjørelse i retning av at man har faktisk råderett over ulovlig materiale i mellomlagringsområdet, ville kunne hatt betydning i spørsmålet om å innta befatningsalternativene ”anskaffer” og ”planmessig gjøre seg kjent med”.⁴⁴

3.4.4.3 Slettede filer

Ved ransaking av datamaskiner er det ikke uvanlig at vi støter på ulovlige filer som er slettet. Disse filene kan ofte hentes opp igjen og fullstendig eller delvis gjenopprettes. Dette er ingen vanskelig prosess og krever normalt ikke mer enn enkel programvare.

En harddisk består av mange lag av tynne ”platelagre” med små magnetiske ”støvkorn”. Disse støvkornene organiseres i bestemte rekkefølger for å danne binære tallkoder som igjen danner informasjon som kan leses av datamaskinen.⁴⁵

---

⁴³ Schjøberg 2006 s. 57

⁴⁴ Se pkt. 3.4

⁴⁵ <http://no.wikipedia.org/wiki/Bin%C3%A6rtall> (19.02.2007)

Når vi sletter data fra en datamaskin sletter vi normalt bare filnavnet fra index-listen/innholdslisten. Dette er en liste over hvilke filer på datamaskinen som ikke skal skrives over ved lagring av ny data. Selve innholdet ligger fortsatt på harddisken frem til det overskrives av annen data. Dette skyldes at støvkornene på disken fortsatt ligger i samme posisjon som før, helt til de blir ”ommøblert” for å danne ny informasjon.

Vi vil nesten uansett klare å hente opp igjen slettet data dersom det kun er slettet ved å ”kaste det i søppelbøtten” eller via avinstalleringsprogram følger med. I noen tilfeller vil vi kun være i stand til å hente index-filene, men ikke hente de lagrede dataene.

Selv om man formaterer harddisken, vil det kunne være mulig å hente opp igjen filer. Dette krever litt kraftigere verktøy enn vanlig gjenoppretting, men det er ingen umulighet å i det minste kunne gjenopprette et komplett register over filnavn. Noen ganger vil man også kunne gjenopprette komplette filer. Selv harddisker som har vært brent eller totalt knust er det mulig å kunne hente informasjon fra.

3.4.4.3.1 Registeret

Datamaskinens filer lagres på harddisken med de navn og numre vi gir dem. Foruten de filene vi personlig behandler og navngir, kjøres tusenvis av prosesser og prosess-tre som lagrer sine egne data i registre som ligger skjult for den vanlige bruker. Når vi legger inn et program bestemmer vi hvor vi vil legge programmet på harddisken. Under installeringsprosessen lagres tusenvis av allerede navngitte filer inn i mappen vi har laget for programmet. I tillegg knyttes dette programmet opp mot operativsystemet vårt, og tusenvis av nye filer lagres i registeret på harddisken.

Blar vi gjennom utforskeren i operativsystemet vårt, typisk Windows Explorer/Utforsker i Windows, ser vi kun det ”tree” vi selv har skapt, med datamaskiner, hovedstasjoner, hovedmapper, undermapper og enkeltfiler. Dette er kun ”skallet”, de filene vi normalt har bruk for å se.

Under selve ”skallet” eller fasaden av filer, har vi tusenvis av registerfiler som holder orden på alle enkeltfilene, koblingen mellom programmene, det grafiske grensesnittet, lyd og alt av prosesser og underprosesser som utføres på datamaskinen. Alt som lagres på maskinen lagres også i registeret.

3.4.4.3.2 Gjeldende rett

Spørsmålet er om vi kan dømme noen for innhold som er forsøkt slettet fra harddisken, men som er helt eller delvis gjenopprettet. Dette var ett av spørsmålene som ble tatt opp i RG. 2003 s. 888 (Gulating) og LE-2004-8204 (Eidsivating). Her anså de slettet materiale⁴⁶ som øvrig ulovlig materiale på datamaskinen. Dette skyldes at brukeren utvilsomt hadde hatt en faktisk råderett over materialet før det ble slettet.

Eidsivating lagmannsrett uttalte bl.a. at: *“Det er også for retten dokumentert bilder som var slettet, uten at lagmannsretten kan se at disse er vesentlig forskjellige fra de han ikke hadde slettet. Lagmannsretten finner det hevet over enhver rimelig tvil at tiltalte var klar over bildenes karakter.”*

Også Gulating lagmannsrett anså slettet materiale for å ha vært i brukerens besittelse før sletting. Rettspraksis heller dermed i retning av at vi kan dømme for besittelse også for slettede bilder. Dette krever sannsynligvis at vi er i stand til å fullstendig gjenopprette hele eller deler av materialet, eller at filnavnet viser til tidligere kjent materiale og at dette materialet kan bevises vist på datamaskinen.⁴⁷

3.4.5 Overlater til en annen

“Overlater til en annen” jf. straffeloven § 204a første ledd litra a må sees i sammenheng med *“utgir, selger eller på annen måte søker å utbre pornografi”* jf. § 204 første ledd litra a, som danner spredningsalternativene for pornografi.⁴⁸

---

⁴⁶ Gjenopprettet

⁴⁷ Visningslogg i medieavspiller e.l.

⁴⁸ Jf. RG. 2004 s. 689

Spredningsforbudet i § 204 retter seg hovedsaklig mot forsøk på distribusjon. Dette kommer frem av ordlyden. Det er allikevel klart at spredning også i mindre skala kan være svært skadelig. Med en gang besitteren har videresendt et bilde eller et filmklipp har han ikke lenger kontroll på den videre spredningen. Valget av “overlater til en annen” i § 204a blir dermed en mellomting mellom det å være i besittelse av det ulovlige materialet og massespredning.

Det stilles ikke noe krav om at spredningen må skje mot noe vederlag, hvilket kan utledes av formuleringen “søker å”. Bilder sendt via e-post, MMS eller som for eksempel er postet via news-servere eller rett og slett lagt ut på en åpen nettside, vil dermed bli rammet av ordlyden i § 204a første ledd litra a. Førstegangsspredningen skjer gjerne ved at materialet sendes til et mindre antall brukere og at spredningen derfra eskalerer. Vi fikk derfor et prinsipp om skjerpet straff ved førstegangs-distribusjon i Rt. 2002 s. 1187.

Mye omtalt i litteraturen er såkalte news-servere, eller news-grupper. Dette er et system som ligner de klassiske forumene hvor medlemmene kan poste innlegg som andre kan se og kommentere. Mer aktuelt i dag er kanskje utveksling av filer via fildelingstjenester, hvilket blir behandlet nedenfor i pkt. 3.5.

3.4.6 Mot vederlag

”Mot vederlag” ble inntatt i lovteksten etter lovendringen i 2002. Siden det ofte er pengene som er drivkraften bak både produksjon og distribusjon er det viktig å prøve å kutte denne tilførselen.

Brukere av betalingstjenester for å få tilgang til barnepornografi på nettet har kunnet surfe på nettsidene uten å laste ned noe. Ut fra de eldre bestemmelsene ville vi ikke kunne dømme for besittelse ut fra at brukeren her ikke hadde noen faktisk råderett til materialet, men derimot et ubegrenset tilgang.

Det er mulig at vi nå også kan dømme denne type handling med anskaffelsesalternativ, men det er viktig å slå ned på de som betaler for å få tilgang til barnepornografi, da pengene er det sluttproduktet som driver store deler av barnepornoindustrien fremover.⁴⁹

Også når det gjelder etterforskningen har betalingstjenestene hatt en sentral rolle. Dette skyldes at betaling med diverse kort over internett etterlater seg en direkte identifikasjon. Flere av de større internasjonale aksjonene mot barnepornografi har vært mot nettopp slike betalingstjenester.⁵⁰ I tillegg til å dømmes etter vederlagsalternativet vil vi også kunne dømmes for besittelse av materialet.

3.4.7 Planmessig gjør seg kjent med

Som en følge av nulltoleransen ovenfor barnepornografi ønsket departementet å fjerne enhver tvil om at all befatning med materialet i utgangspunktet skulle være straffbart. Dette førte til at de ved lovrevisjonen i 2005 valgte å innta ”planmessig gjør seg kjent med” som et straffbart befatningsalternativ.

Dette alternativet skal plukke opp de tilfellene hvor brukeren planmessig surfer etter barnepornografi på nettet uten verken å betale for tilgang eller laste ned noe av materialet. Slik surfing skjer typisk på gratissider eller betalingssider hvor de gir såkalte previews eller forhåndsvisninger av ”varene”. Dette alternativet fungerer altså som en ”sikkerhetsventil” bak de øvrige alternativene. Departementet uttaler at: “ *det med ei slik utforming av straffebudet ikke lenger vil vere tvil om at berre den som uforvarande får tilgang til slike bilete, kan vere straffri.* ”⁵¹

3.4.8 ”Kunstneriske skildringer”

Straffeloven § 204 annet ledd annet pkt. og § 204a siste ledd jf. § 204 annet ledd annet pkt. inneholder et unntak for “kjønnslige skildringer som må anses forsvarlige ut fra et

---

⁴⁹ Se pkt. 3.2.3

⁵⁰ Se pkt. 3.2.3

⁵¹ Ot. prp. nr 37 (2004-2005) s. 11

kunstnerisk, vitenskapelig, informativt eller lignende formål.”. Unntaket gjelder ikke for tegnefilmer eller tegneserier, samt reelle fotografier som seksualiserer barn. Dette er grunnet at hensynet til barnet står sterkere enn hensynet til den voksnes ”kunst”.

3.5 Fildelingstjenester

Et av de mest omdiskuterte temaene mht. utviklingen av ny programvare på internett er fildelingstjenestene. Disse tjenestene fungerer som en minimodell av selve internettstrukturen. Her har man store mengder datamaskiner som er koblet opp mot et stort antall servere, som igjen registrerer de filene du gjør tilgjengelig fra datamaskinen din. Disse listene er søkbare fra alle de individuelle datamaskinene og kan lastes ned direkte fra en eller flere maskiner samtidig.

Effektiviteten av disse klientene gjør at de er veldig populære blant barn og unge som ønsker å laste ned film og musikk. Store båndbredder og mengden datamaskiner fører til at vi kan laste ned store mengder materiale på kort tid. Dette skyldes at vi ikke bare laster ned fra en enkelt person, men vi laster ned fra mange kilder samtidig. Dermed er det ofte kun kapasiteten på båndbredden som begrenser nedlastingshastigheten.

Det er vanligvis ikke noe ulovlig med selve programvaren. Denne kan brukes til å dele lovlige filer med hverandre, som bl.a. private videoopptak, programkoder, bilder og tekst samt materiale som ikke lenger er beskyttet.⁵² Programvaren tilbyr kun en slags kurertjeneste, en effektiv måte å spre informasjon. På samme måte som at man kan bruke postvesenet til å sende ulovlig innhold i en pakke eller i en konvolutt, kan man også benytte seg av fildelingstjenester til å spre ulovlig materiale.

Grunnet store mengder materiale og manglende kontroll over hva som deles gjennom slike klienter, har de gjerne store mengder barnepornografisk materiale i omløp. Vi kan selvfølgelig legge ned påbud om filtre som filtrerer vekk visse ord og uttrykk, men dette vil sannsynligvis bare føre til at filnavnene kodes.

---

⁵² Ofte kalt ”abandonware”

En vanlig konsekvens av at vi laster ned en fil fra et P2P nettverk, er at vi samtidig laster opp samme materialet for andre brukere. Dersom vi ønsker å stanse opplastingen, vil vi også stanse vår egen nedlasting. I disse tilfellene vil vi bryte spredningsalternativet i straffeloven § 204a første ledd litra a. Dersom klienten har innstillinger for hvilket materiale som ønskes delt vil det bli en konkret vurdering om handlingen også skal rammes av spredningsalternativene.

Et annen populær nedlastingsmetode er via såkalte torrents. Dette fungerer omtrent på samme måte som andre fildelingsklienter, men her plukker vi ut en enkelt torrentfil vi ønsker å laste ned. Denne åpnes så i en egen klient som kobler seg opp mot alle andre klienter som laster ned eller har lastet ned denne filen og har klienten oppe. Dette gjør det mulig å dele store filer, opprettholde høye overføringshastigheter og sikre at filen er tilgjengelig så lenge det er interesse for den.

Å kriminalisere bruk av fildelingstjenester vil være en nesten umulig oppgave rent rettspolitisk. Omtrent alle barn og unge som har tilgang til en datamaskin har eller har hatt tilgang til en slik klient. Vi kan dermed ikke kriminalisere denne bruken uten å automatisk kriminalisere store deler av det norske samfunn. Når det gjelder ulovlig materiale som lastes ned eller spres via slike klienter har vi dessuten allerede bestemmelser som gjør besittelse og spredning av dette ulovlig.

Et alternativ vil være å straffe nettverten av slike tjenester. Dette spørsmålet tas opp i pkt. 3.9.

3.6 Skadevirkninger⁵³

Med spredning av barnepornografi over internett har vi fått en ny dimensjon av skadevirkninger relatert til bilde- og filmmateriale. Med en gang vi har gjort materialet

---

⁵³ Taylor 2003 s. 19

tilgjengelig over nettet, er det ingen kontroll på hvor mange kopier som vil bli gjort. I løpet av veldig kort tid kan ett bilde være kopiert på millioner av maskiner.

Bilde og film som lagres digitalt vil, i motsetning til gamle filmruller og kassetter, ikke ha noe kvalitetstap som følge av lagring. Dermed vil det kunne lagres så lenge man har utstyr til å lese informasjonen.

Kombinasjonen av enorme antall kopier og tilnærmet uendelig lagringstid er et moment som gjør at offeret ikke noen gang kan føle seg trygg. Selv om gjerningsmannen blir tatt og originalene blir slettet, vil det alltid være en risiko for at materialet dukker opp igjen. Frykten om at overgrepene skal dukke opp blant venner, kjente eller familie er en veldig stor psykisk belastning for ofrene i det de blir eldre og forstår konsekvensen av at materialet fortsatt er i omløp (og sannsynligvis aldri vil forsvinne).

Mange av bildene på nettet er i dag over 30 år gamle. Dette vil si at flere av ofrene, i dag, er i 40-årene. De har kanskje faste forhold og har kanskje også stiftet familie. Hvilken belastning dette er for det enkelte individ og ikke minst hvilken effekt det vil ha dersom disse bildene skulle dukke opp mens barna surfer på nettet, eller venner eller bekjente skulle finne dem kan vi bare tenke oss.

3.7 Kollisjonen mellom den seksuelle lavalder og FNs definisjon av barn

I Norge er den seksuelle lavalder satt til 16 år jf. straffeloven § 196, som gir opptil 5 års fengsel for å ha seksuell omgang med noen under 16 år.⁵⁴ Rundt omkring i Europa varierer den seksuelle lavalder fra 13 til 18 år. Dette er en regel som gjelder hovedsaklig for å beskytte barn mot press fra voksne. Det er dermed ikke ulovlig for to personer under 16 år å ha sex. Også tilfeller hvor kun den ene er under den seksuelle lavalder kan straff bortfalle dersom *“de som har hatt den seksuelle omgangen, er omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling”*, jf. straffeloven § 196 fjerde ledd.

---

⁵⁴ Kan i visse tilfeller gis opptil 15 år fengsel jf. straffeloven § 196 andre ledd

Det er viktig å påpeke at den seksuelle lavalderen i Norge også gjelder for nordmenn som oppholder seg i utlandet. Selv om du er i et land som har lavere seksuell lavalder enn vi har i Norge, er du allikevel, som nordmann, forpliktet til å følge den norske aldersgrensen for seksuell omgang, jf. straffeloven § 12 første ledd nr. 1 litra a. Grunnen til at vi ønsker å opprettholde den seksuelle lavalderen for nordmenn i utlandet, er nok hovedsaklig et ledd i å redusere og forhåpentlig stoppe den norske sex-turismen til land med vesentlig lavere aldersgrenser.

Når det gjelder barnepornografi, har Norge ratifisert Barnekonvensjonen, uten å ta forbehold. Derfor er grensen for hva som anses for barnepornografi, i Norge, 18 år.

Hvorfor har Norge gått inn for å innføre en aldersgrense for seksuell omgang, og en annen aldersgrense for hva som regnes for barnepornografi? Dersom vi er gamle nok til å ha sex, hvorfor er vi ikke gamle nok til å vise dette på film eller bilder? Bildene og opptakene vil jo være dokumenter av fullstendig lovlige handlinger.

I dag har vi tilgang på digitale fotoapparater og filmkameraer nesten overalt. De fleste nye mobiltelefoner har integrerte fotoapparat, og noen kan også gjøre opptak med lyd. Dette har ført til at vi kan sende bilder og filmklipp oss i mellom via MMS meldinger, eller vi kan laste dem opp til en datamaskin og dele dem med andre via internett. Mange datamaskiner har også tilknyttet webkameraer som kan sende video i sanntid til en eller flere andre brukere.

Det finnes flere nettportaler spesielt for barn i aldersgruppen 14–18 år, hvor barn i denne alderen legger ut bilder av seg selv.⁵⁵ På noen av disse portalene er utseendet en veldig viktig faktor, og brukerne kan ofte gi poeng til hverandre på grunnlag av bilder de selv legger ut. Dette fører til at mange, spesielt jenter, legger ut stadig dristigere bilder av seg selv for å få så mye poeng som mulig.

---

⁵⁵ Eksempelvis, [Http://www.deiligst.no](http://www.deiligst.no) (02.03.2007)

Dersom en voksen person oppsøker nettportaler hvor barn legger ut bilder av seg selv og laster ned disse vil dette i noen tilfeller bli ansett som besittelse av barnepornografi. Legges bildene sammen med andre bilder av direkte barnepornografisk innhold vil det nesten uansett bli ansett som besittelse av barnepornografi. Men hva hvis et barn på 16 år eller kanskje enda yngre går inn på en slik nettportal og laster ned bilder av en klassevenninne? Vil dette være besittelse av barnepornografi?

Mange unge i aldersgruppen 16–18 år, og særlig da gutter, bruker nettet til å utforske sin egen seksualitet. Det søkes da gjerne etter bilder av jevnaldrende personer, noe som etter definisjonen i norsk straffelov går under betegnelsen barnepornografi. Straffeloven § 204a tar ikke noe forbehold om straffrihet i tilfeller hvor overtrederen og den avbildede *“er omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling”*, noe som er gjort mht. seksuell omgang med barn under 16 år, jf. straffeloven § 196 fjerde ledd. Det finnes altså ikke noen ”sikkerhetsventil” i selve lovteksten for tilfeller som dette, hvilket vil si at vi også i disse tilfellene vil stå ovenfor et straffbar handling.

Et annet spørsmål som kan reises i forbindelse med de to forskjellige aldersgrensene er hvis vi mottar et bilde fra en kjæreste, venninne/venn eller en tilfeldig person på nettet via MMS, e-post, MSN, IRC⁵⁶ eller lignende tjenester og denne personen er under 18 år. Er vi tvunget til å slette dette bildet? Kan dette føre til anmeldelse for besittelse av barnepornografi? Her har personen selv tatt bildet og sendt oss det, bryter vi da noen lov ved å beholde det?

Hovedgrunnen til at vi ikke har lov til å filme eller fotografere bilder av seksuell art av personer under 18 år, selv om vi har lov til å ha seksuell omgang fra vi er 16 år, ligger nok i beskyttelse av enkeltindividet. Når vi er 16 år gamle er vi gjerne nysgjerrige på oss selv og ønsker gjerne å utforske nye områder også når det gjelder kropp og seksualitet. Å la oss

---

⁵⁶ http://no.wikipedia.org/wiki/Irc#Hvordan_IRC-nettverket_fungerer (16.02.2007)

filme eller avbilde i seksuell omgang i denne aldersgruppen kan være veldig skadelig mht. ettervirkningene av denne handlingen. Dette materialet vil være med oss resten av livet

Det kan nok allikevel settes spørsmålstegn ved at Norge ratifiserte Barnekonvensjonen uten å ta forbehold mht. aldersgrensen. Det kan virke som om vi har sett oss en smule blinde på å ta ”predatoren” for enhver pris, og derfor glemt å ta med de tilfellene hvor overtrederen selv er i aldersgruppen de man prøver å beskytte.

Det kan også se litt ut som om den teknologiske utviklingen her ligger ett steg foran lovgiver. Hvordan skal vi kunne praktisere denne regelen rettferdig? I et samfunn hvor 8 av 10 tiåringer, og så godt som alle over 16 år, har egen mobiltelefon hvor kamera etter hvert blir en standard, hvordan skal man effektivt kunne holde kontroll over dette?⁵⁷

Vi kan spørre oss om lovgiver her har ”tatt seg vann over hodet” ved å slå ned på ”alle” tilfeller av seksuelle bilder av barn, spesielt mht. aldersgruppen fra 16 til 18 år, uten å ta forbehold i lovteksten. Vi står her ovenfor et enormt antall brukere som blir kriminalisert uten kanskje selv å være klar over verken rettstilstanden eller konsekvensene av å være i besittelse av ”kjærestebilder” og lignende materiale.

Dersom Norge hadde tatt forbehold mht. den øvre aldersgrensen for hva som skal regnes for barnepornografi og satt denne til 16 år, ville det vært opp til den enkelte over 16 år å anmelde bilder de mente ville stride mot for eksempel straffeloven kapittel 19 om ærekrenkelser eller evt. straffeloven § 390a om forseelse mot person.

En annen løsning ville vært å inkludere en ”sikkerhetsventil” med forbehold om straffrihet i tilfeller hvor overtrederen og den fornærmede “*er omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling*”, noe som er gjort mht. forbudet mot seksuell omgang med barn under 16 år, jf. straffeloven § 196 fjerde ledd.

---

⁵⁷ <http://www.forbruker.no/digital/nyheter/mobil/article1729430.ece> (02.03.2007)

Et annet omdiskutert tema er at det ikke bare er ulovlig befatte seg med seksuelt materiale av barn under 18 år, men også befatning med seksuelt materiale av personer som fremstår som under 18 år er ulovlig. Dette er et område som kan skape problemer ved bevisbedømmelsen.

De helt klare tilfellene vil være der voksne deltar i magasiner eller filmer med titler som "seventeen" o.l. som antyder at deltakerne er under 18 år. Annerledes blir det da hvor vi står ovenfor et bilde av en voksen person som for eksempel er ikledd en skoleuniform og fremstår som svært uskyldig. Hvordan skal vi bevise at denne personen ønsker å fremstå som under 18 år? Det er klart at bevisbyrden her ligger på statens side, noe som kan vise seg vanskelig.

Det kan også stilles spørsmål om det i det hele tatt er riktig eller nødvendig å ta med en slik bestemmelse. Ved de helt klare tilfellene hvor f.eks. tittelen på filmen, magasinet eller nettstedet antyder at personene er under 18 år vil dette sannsynligvis uansett være dekket av den øvrige ordlyden av lovteksten, selv om personene i virkeligheten er over 18 år.

Derimot kan det virke rart om et tilfeldig seksuelt bilde eller film hvor det ikke antydes ved hjelp av tekst eller utsagn at personen er under 18 år skal kunne rammes av denne bestemmelsen. Er det en straffverdig handling dersom en voksen person som har et veldig ungt utseende eller er sent utviklet er med i seksuelt materiale?

Grunnet det sterke legalitetskravet vi har i norsk rett vil det virke sannsynlig at det ved vurderingen av om en person søker å fremstå som under 18 år, kreves svært sterke beviser som setter enhver tvil til side for å kunne straffe for dette forholdet. Dette vil igjen tyde på at et sånt tilfelle allikevel ville være dekket av den øvrige ordlyden av lovteksten.

3.8 Filtrering⁵⁸

Filtrering av nettsider skjer ved at tilgangen til bestemte Url-er⁵⁹ sperres for norske brukere. Dette vil ha en tilnærmet effekt som når en server eller nettsted inndras. Et filter kan også brukes i forbindelse med programmer, søkemotorer og andre tjenester på nettet for å filtrere vekk uønsket innhold. Filteret kan for eksempel basere seg på filtrering av enkeltord i søk, enkeltsider på internett eller hele domener.

Filtrering kan gjøres på nasjonalt nivå og tilbydernivå. På nasjonalt nivå har myndighetene full kontroll på borgernes internettbruk, noe som bl.a. er gjennomført i Kina. Filtrering på tilbydernivå skjer via de forskjellige internettleverandørene. Dette er et tiltak som allerede er frivillig tatt i bruk av norske internett-tilbydere. Dette filteret er utviklet av Telenor i samarbeide med KRIPOS og Redd barna, etter initiativ fra justisminister Odd Einar Dørum.

3.8.1 Sensur eller overformynderi?

Nettsider som strider mot norsk lov vil etter ny straffelov § 69 kunne stenges. Dette krever imidlertid at den er underlagt norsk jurisdiksjon.⁶⁰ I NOU 2007:2 foreslås det å filtrere bort tilgangen til øvrige nettsider som strider mot norsk lov, men som ikke kan stenges jf. ny straffelov § 69. Dette kan dreie seg om sider eller tjenester som er lokalisert i land som mangler en god håndhevelse av rettsreglene, er vanskelige å samarbeide med eller som kan ha andre materielle straffebud enn Norge.

Å lovfeste påbud om filtrering på tilbydernivå vil kunne ha mange positive følger. Vi vil ikke ha mulighet til å ramme alle tilfeller av ulovlig materiale på internett, men klarer vi å fjerne en stor andel bør vi allikevel være fornøyde. Filtreringen vil ha virkning ikke bare på barnepornografi og ulovlig spilling, men også på ulovlige ytringer og ærekrenkelser. Spesielt mht. terror kan dette være effektivt.

---

⁵⁸ NOU 2007:2 pkt. 5.13

⁵⁹ [Http://no.wikipedia.org/wiki/URL](http://no.wikipedia.org/wiki/URL) (19.02.2007)

⁶⁰ Se pkt. 2

Et lovpålagt filter på tilbydernivå vil sannsynligvis kreve store ressurser både for staten og ikke minst for tilbyderne av internett-tilgang. Den frivillige filtreringen fungerer ved at tilbyderne selv, i samarbeide med KRIPOS og Redd Barna velger hvilke adresser som skal sperres. Ut fra dette kan vi si at tilbyderne benytter seg av sin private autonomi, og selv velger å ikke å gi tilgang til dette materialet via sine tjenester.

Dersom vi lovfester en filtrering, med et medvirkeransvar på tilbyderne, vil dette føre til at tilbyderne vil ønske en statlig styring med mulighet for domstolskontroll av avgjørelsene. Dette vil føre til store utgifter og bruk av ressurser både for staten og ikke minst for tilbyderne. Formålet bak filtreringen er å ramme distributørene av ulovlig materiale, ikke tilbyderne.

Noe av problemet med filtreringen er at den er for upresis. Dersom noe skal filtreres vekk filtreres all informasjon fra verten, også lovlig materiale. Dette fører til at en lovbestemmelse om filtrering kan komme i strid med internasjonale forpliktelser. EMK art. 10 annet ledd sier at et inngrep i ytringsfriheten må være i samsvar med lov, ivareta nærmere oppregnede legitime formål og være nødvendig i et demokratisk samfunn. Spesielt mht. at det er stor sannsynlighet for at også lovlig materiale vil bli filtrert bort, vil dette tale sterkt for at et lovpålagt filter vil være i strid med EMK art. 10 annet ledd.

Det kan også tenkes at filtrering av utenlandske nettsider vil kunne stride mot EØS avtalen og forbudet mot diskriminering av varer og tjenester innenfor det indre marked, ved at man faktisk risikerer å sperre for næringsvirksomhet som er tillatt i andre deler av EØS-området.

Det skal heller ikke mye til for å omgå disse filtrene. Ved å gå via proxy-servere i utlandet vil vi kunne omgå de norske filtrene. Et annet problem vil være at distributørene lett kan bytte ip-adresse, noe som gjør at den nye ip-adressen til enhver tid må oppdateres for at

filteret skal være effektivt. Dette kan igjen føre til store arbeidsmengder og ressursbruk for både staten og tilbyderne.

Utvalgets flertall gikk imot forslaget om lovpålagt filtrering, mye bygget på argumentene ovenfor.⁶¹ Et spørsmål som også kan stilles er om det i det hele tatt er nødvendig med filtrering i tillegg til lovteksten. Det som foreslås filtrert bort er jo noe som allerede er i strid med norsk lovtekst, og dermed allerede straffbart. For mange vil da et lovpålegg om filtrering fremstå som et overformynderi fra statens side.

3.9 Medvirkningsansvar

Medvirkning til kriminell handling er jf. ny straffelov § 15 ulovlig med mindre annet følger av det enkelte straffebud. Kravene for at medvirkningen skal kunne straffes er at medvirkeren har oppfylt alle straffebudene i bestemmelsen. Skyldkravet er forsett jf. ny straffelov § 21. I visse tilfeller er også grov uaktsomhet straffbart jf. utkast til nytt kapittel om datakriminalitet § 17.⁶²

3.9.1 Tjenesteytere

”Tjenesteyter” er definert i ”Lov om visse sider av elektronisk handel og andre informasjonssamfunnstjenester” av 23. mai 2003 nr. 35 (ehandelsloven) § 1 annet ledd litra a og b. For de tjenesteyterne som omfattes av ehandelsloven § 3 bokstav a, jf. § 1 annet ledd bokstav b, gjelder regler som griper inn i det alminnelige strafferettslige medvirkningsansvaret, jf. ehandelsloven §§ 15–18. For øvrige tjenesteytere jf. ehandelsloven § 3 litra a, jf. § 1 annet ledd litra a, gjelder de vanlige reglene om strafferettslige medvirkningsansvar.

Utgangspunktet er et alminnelige strafferettslig ansvar jf. § 15, med unntak av ansvarsfriehtsreglene §§ 16–18. For tilbydere av tilgang og ren videreformidling skal det

---

⁶¹ NOU 2007:2 pkt. 5.13

⁶² NOU 2007:2 pkt. 11.1

svært mye til for at noe strafferettslig medvirkningsansvar skal kunne inntre, jf. §§ 16 og 17. For tjenesteytere jf. § 18, nettverter, er det mulig å gjøre strafferettslig medvirkningsansvar gjeldende dersom det kan påvises forsett. Dette utelukker dermed ansvar ved uaktsomhet. Det antas også at tilfeller av grov uaktsomhet, jf. utkastet § 17 vil være straffrie.

I tilfeller hvor nettverten selv står for den kriminelle handlingen, selv om det er innenfor eget vertsområde, vil det selvfølgelig ikke være noen ansvarsbegrensning. Ansvarsbegrensningen gjelder kun overfor nettverten i rollen som nettvert.

3.9.2 Søkemotorer⁶³

Etter Rt. 2005 s. 41 (Napsterdommen) kom spørsmålet om medvirkningsansvar for søkemotorer opp. I Napsterdommen ble eieren av et norsk nettsted dømt til å betale erstatning for å ha medvirket til å ha tilgjengeliggjort musikkfiler via internett i strid med opphavsmannens enerett, jf. ”Lov om opphavsrett til åndsverk m.v.” av 12. mai 1961 nr. 2 (åndsverkloven) § 55.

I Napsterdommen hadde domfelte laget en nettside med lenker til kildefiler på andre nettsteder hvor musikken var lastet opp uten samtykke. Nettsiden fungerte på den måten at brukerne kunne legge til linker til komplette kildefiler via et ferdig scriptet program. I tilfeller hvor scriptet feilet, var det også mulig å legge til linkene manuelt. Ved å klikke på linken kunne man laste ned (musikk)filen. Når lenken var lagt til ble den søkbar via en søkefunksjon på nettstedet.

Dersom en søkemotor faller utenfor begrepet samfunnsinformasjonstjeneste jf. ehandelsloven § 1 annet ledd litra b, vil ikke ansvarsfriehetsreglene jf. ehandelsloven §§ 16-18. I så fall vil også uaktsomme handlinger vil være straffbare.⁶⁴ Både

---

⁶³ NOU 2007:2 pkt. 5.11 og

Sunde 2006 s. 236-240

⁶⁴ Kun dersom straffebudet også er straffbart ved uaktsomhet

åndsverkloven § 54 og straffeloven § 204a er straffbare også ved uaktsom overtredelse. Forutsatt at søkemotorer faller utenfor ansvarsfrihetsreglene i ehandelsloven, vil de kunne straffes for medvirkning til bl.a. brudd på straffeloven § 204a, eller åndsverkloven § 54, jf. ny straffelov § 15?

Å gjøre alle søkemotorer objektivt ansvarlig for de treff den gir, vil være svært urimelig. For søkemotorer som bl.a. Google og Kvasir vil dette være svært vanskelig. De fungerer som universelle søkemotorer for alle temaer blant alle søkbare sider på nettet. Hvordan disse kan likestilles med en søkemotor som kun er ment for å søke blant linker til en spesifikk type filer innenfor et svært begrenset område?

Vi kan jo selvfølgelig forslå obligatoriske filtre, men dette vil jo uansett ikke være en effektiv hindring. Hva med søkeord som Lolita eller Tate? Disse søkeordene viser jo til mye mer enn kun barnepornografi (eks: filmene Stanley Kubricks: Lolita, eller Little man Tate, Den franske artisten Lolita Moi osv.). Et lovpålagt filter ville også kunne stride imot ytringsfriheten jf. EMK art. 10, samt EØS avtalen og forbudet mot diskriminering av varer og tjenester.

Den norske Napstersiden var en tjeneste som tilbød deg å søke etter den musikken du ville ha, ut fra linker som var postet/manuelt lagt opp av brukere av tjenesten. Denne siden fungerte som en tilbyder av en spesifikk type tjeneste, og søkemotoren her fungerte kun innenfor de linkene som var lagt ut via denne tjenesten.

Et eventuelt straffansvar for søkemotorer må vurderes ut fra et konkret skjønn, hvor det legges vekt på at de subjektive vilkårene for straffebudet er oppfylt. Det vil da være snakk om at søkemotorer innenfor spesifikke emner vil kunne rammes av medvirkningsansvaret, mens de universelle søkemotorene normalt vil falle utenom.

Et annet argument vil være at de større søkemotorene sannsynligvis vil være beskyttet av rettsstridsreservasjonen jf. Magnus Matningsdal jf. Rt. 1992 s.1088. Han uttaler bl.a. "*Selv*

*om det ikke foreligger en tradisjonell straffrihetsgrunn, kan forholdet likevel være straffritt fordi handlingen av andre grunner ikke er rettsstridig, eller straffebudet under enhver omstendighet må tolkes innskrenkende.”*⁶⁵

De universelle søkemotorene kan sammenlignes med en motorvei. Selv om noen bilister kjører altfor fort eller uforsvarlig, er det ingen som dømmer staten for medvirkning til dette? Litt på samme måte mener jeg disse søkemotorene umulig kan stå i en medvirker posisjon. Man straffer forbryteren/råkjøreren ikke eieren av veien.

Selv om vi skulle komme til at en søkemotor oppfyller straffevilkårene i et straffebud kan vi anvende rettsstridsreservasjonen som en straffrihetsgrunn. Med hensyn til den samfunnsnyttene de utgjør og at en universell søkemotor vanskelig kan sies å subjektivt bryte noen lov, er det vanskelig å se lovbruddet straffverdig.

3.9.3 Kortselskapene

Heller ikke betalingsformidlerne er beskyttet av ansvarsfrihetsreglene i ehandelsloven. Dersom de med viten og vilje stiller sine tjenester til rådighet, er det også vanskelig å se noen grunn til å ikke holde betalingsformidlerne strafferettslig ansvarlig for medvirkning. Som nevnt i pkt. 3.2.3 er det ofte store summer involvert i bl.a. salg av- eller tilgang til barnepornografi. Her spiller oppgjørmekanismen en viktig rolle for å komplettere verdikjeden. Uten en effektiv oppgjørsform, vil også profittmotiverte sider være vanskeligere å holde gående.

I NOU 2007:2 foreslås flere tiltak for å effektivisere bekjempelsen av den profittmotiverte internettkriminaliteten. Deriblant *“å lempe på skyldkravet for betalingsformidlere (uaktsomhet som skyldform ved flere overtredelser) og økt kontrollplikt (noe som*

---

⁶⁵ JV. 1998 s. 273

korresponderer med et strengere aktsomhetskrav)."⁶⁶ Særlig aktuelt er dette ved bruk av kredittkort på nettsteder som tilbyr barnepornografisk materiale.⁶⁷

---

⁶⁶ NOU 2007:2 pkt. 5.11.2

⁶⁷ Innst.O.nr.66 (2004-2005) "Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffelova (eige straffebod om kjønnslege skildringar som gjer bruk av barn)" kapittel 2, Goldsmith 2006 s. 65-85 og Sunde 2006 kapittel 8.2, 8.6 og 8.7

4 Grooming

Den store teknologiske utviklingen har ført til flere nye måter å kommunisere på, hvilket også har gjort barn mer sårbare for overgrep. Særlig grunnet muligheten til anonym kommunikasjon har det blitt lettere for voksne å komme i kontakt med barn. Samtidig har det blitt vanskeligere for foreldre og andre foresatte å ha kontroll på hvem barna har kontakt med til daglig. Justisdepartementet har i denne forbindelse uttalt at “[m]uligheten for anonymitet kan redusere oppdagelsesrisikoen og senke den psykologiske barrieren mot å ta kontakt.”⁶⁸

Følelsen av anonymitet over internett kan føre til at barn og unge tør mer og utleverer mer om seg selv enn de ellers ville gjort. Noen bruker også kontakt på nettet til å utforske og eksperimentere med seg selv og andre. Tryggheten av å gjøre dette fra sitt eget hjem fører til at mange føler de har kontroll over enhver situasjon.

For barn og unge har kontakt gjennom internett og mobiltelefoni blitt en helt vanlig del av hverdagen. Dette er en situasjon som blir utnyttet av voksne som ønsker å komme i kontakt med barn for å begå seksuelle overgrep. De tilnærmer seg barn ved å vinne dets tillit, for så gjerne å utfordre det til seksuelle samtaler og handlinger. Til sist kan det ende med at den voksne møter barnet og begår et seksuelt overgrep. Dette kalles grooming.

4.1 Falske identiteter og alias

Som brukere av internett er vi vant med å benytte oss av forskjellige alias i forskjellige situasjoner. Ved chatting har vi gjerne et alias, mens vi på blogging kanskje benytter oss av et annet. I det moderne samfunn er vi vant med å leve under flere alias. Dette kan være en grei regel, da vi kanskje ikke ønsker å kunne spores opp av hvem som helst.

---

⁶⁸ Ot. prp. nr. 18 (2006-2007)

Problemene oppstår når voksne mennesker utnytter seg av denne situasjonen til å skaffe seg kontakt med barn. Bak uskyldige alias som "Lise12" eller "Morten11" kan det godt skjule seg voksne mennesker som søker etter kontakt med barn i den hensikt å "klargjøre dem" for seksuell aktivitet.

Et problem som da reiser seg er alias som er ment å fullstendig villedde andre i hensikt å utføre en kriminell handling. Er dette lovlig? Dersom en voksen bruker aliaset "Morten11" i den hensikt å utgi seg for å være en 11 år gammel gutt, kan han straffes for dette?

Som sagt er det vanlig at vi opptrer med alias når vi benytter oss av chattetjenester og lignende. Dette kan være en grei regel for både barn og voksne da det kan være svært uheldig å benytte seg av fullt navn mht. misbruk av disse opplysningene. Det vil også være enkelt for fremmede personer å spore opp hvem du er og hvor du bor.

Å benytte seg av alias som ikke er overensstemmende med virkeligheten vil dermed ikke være noen spesielt kritikkverdig handling. Vi ville uansett hatt store problemer med å kunne skille ut hvilke alias som var lovlige eller ei.

Eller som departementet uttaler: "Det å opptre i en pratekanal som «ung_og_sjarmerende» er ikke i seg selv en kritikkverdig handling, selv om det skulle vise seg at man verken er ung eller sjarmerende."

4.2 Grooming prosessen⁶⁹

En grooming prosess går gjerne gjennom flere steg før selve overgrepet finner sted. Det første som skjer er at den voksne oppsøker offeret sitt på internett, typisk på en åpen chattekanal.

Etter at kontakten er etablert vil chatten flyttes inn i private chatterom eller via andre chattetjenester som bl.a. MSN Messenger. Overgriperen foretrekker tjenester som MSN Messenger av flere grunner. For det første trenger de hverandres e-post adresser for å

---

⁶⁹ Calder 2004 s. 43-45

kunne legge dem til som kontakter. En annen grunn er at tjenesten støtter multimedia-kommunikasjon som kan brukes til utveksling av bilder, filmer og andre filer samt at det støtter videokommunikasjon i sanntid ved hjelp av webkameraer.

Overgrepet trenger ikke nødvendigvis å være av fysisk art hvor barnet fysisk møter den voksne. overgrepet kan like gjerne skje ved at de har såkalt "Cyber-sex" eller at barnet blir overtalt til å filme eller ta bilder av seg selv og sende over internett eller via MMS.

Når samtalene er flyttet til private rom starter gjerne de mer intime samtalene hvor overgriperen ofte ber om telefonnummer slik at han kan opprettholde kontakten via tekstmeldinger, MMS og telefonsamtaler også når barnet ikke er online. Gjennom alle disse trinnene prøver overgriperen å vinne barnets tillit.

Til slutt vil overgriperen forsøke å komme fysisk i kontakt med barnet, og vil derfor prøve å legge til rette for et møte. Gaver eller løfte om gaver brukes gjerne i de forskjellige trinnene for å skape et avhengighetsforhold hvor barnet ikke lenger tør bryte kontakten.

4.3 Gjeldende rett

Norsk straffelov har ingen bestemmelser som er direkte egnet mot grooming. Det nærmeste vi kommer er straffeloven § 195 om seksuell omgang med barn under 14 år, § 196 om seksuell omgang med barn under 16 og § 200 annet ledd om seksuell handling med barn under 16 år. Problemet med disse bestemmelsene mht. anvendelse i grooming saker, er at de retter seg kun mot det seksuelle overgrepet.

Straffeloven § 49 straffer forsøk på forbrytelser som nevnt ovenfor. Lovens utgangspunkt er at vi må ha gjort et forsøk på å utføre en kriminell handling for å kunne straffes.

Problemet med dette i slike tilfeller er at vi er nødt til å sette en grense for når vi kan sies å ha overtrådt grensen for forsøk. Den vanlige anvendelsen av denne bestemmelsen er at vi i det minste må ha begått en aktiv handling. Dersom vi har prøvd å dirke opp en lås eller faktisk rettet en ladd pistol mot en annens hode med den hensikt å bryte oss inn eller å

faktisk drepe en person, er det klart at vi har overtrådt denne grensen for handling. Men, skal vi da måtte vente til noen faktisk har forsøkt å misbruke et barn før vi kan gripe inn?

Dersom vi ser nærmere på grensen mellom forsøk og det vi kaller straffri forberedelse vil vi oppdage at det er utviklet en rekke skjønnsmomenter gjennom rettspraksis og teori som avgjør om det er snakk om straffri forberedelse eller om grensen for forsøk er overtrådt. Disse momentene er hva som er foretatt, hva som gjenstår, nærhet i tid til fullbyrdelse, den psykologiske forskjellen mellom det som er gjort og det som gjenstår, hvor omfattende forberedelser som er gjort og om handlingsforløpet viser en konsekvent forbrytersk vilje.⁷⁰

Fra den voksne kontakter barnet og frem til et seksuelt overgrep er det mange stadier. I mange tilfeller vil den voksne trekke seg før selve overgrepet ville funnet sted. Dette skyldes at vi må bryte en psykisk barriere for hvert trinn vi går gjennom. Dersom vi ikke er i stand til å bryte disse barrierene vil vi bli stoppet av våre egne moralske kvaler, eller frykten for å bli oppdaget. Dersom dette er tilfelle, vil vi ikke ha utført noen ulovlig handling mht. dagens lovtekst. Dette skyldes at vår handling ved avståelse vanligvis står for langt unna i karakter, fra å oppfylle vilkårene i straffebudet.

Når inntretr så forsøket? Vi kan ikke med sikkerhet si når forsøket inntretr. Idet den voksne møter barnet er nok grensen for forsøk overtrådt. Spørsmålet blir om vi kan dømmes for forsøk idet vi reiser for å møte barnet? Her vil det nok være en individuell vurdering av den enkelte sak, men i utgangspunktet vil ikke betingelsene for forsøk være oppfylt. Vi har her fortsatt en stor mulighet for å avstå fra et overgrep, og handlingsforløpet vil normalt ikke være av en slik karakter at forsøksansvaret vil inntre.

I noen tilfeller vil forsøksansvaret inntre allerede idet den voksne reiser for å møte barnet. Dette gjelder brudd på straffeloven § 203, om vederlag for seksuell omgang eller handling med person under 18 år. Mange tilfeller av grooming utvikler seg til at den voksne tilbyr et vederlag for seksuell kontakt med barnet. Vederlaget består gjerne i kontantkort, klær eller

---

⁷⁰Se Rt. 1991 s. 95, Rt. 1995 s. 17 og Rt. 1996 s. 766.

penger. Når det er tilbudt et vederlag for den seksuelle kontakten vil dette også kunne rammes av straffeloven § 201 om seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd, noe som også kan antyde at den psykologiske barrieren for fullbyrdelse er betydelig senket.

Allikevel vil de fleste tilfellene av grooming være straffri frem til selve møtet med barnet, selv om forsøksansvaret noen ganger vil inntre i tidligere stadier. Med tanke på skadevirkningene et slikt møte kan ha for et barn er vel de aller fleste enige i at man bør kunne stoppe handlingen før møtet er skjedd.

Hvor skal vi så sette grensen for hva som er akseptabelt? Vi skal vel ikke kunne dømmes for våre tanker? Og om vi skulle kunne dømmes for disse tankene, hvordan er det mulig å fremlegge noen beviser for dette? Skal vi sette ned et totalforbud mot kontakt mellom barn og voksne på internett? Dette ville i første omgang vært veldig vanskelig, og det ville også kunne virket mot sin hensikt. For mange yngre fungerer nettet nemlig også som et sted hvor de kan spørre om f.eks. kropp og seksualitet i et anonymt miljø.

Spørsmålet blir om det er mulig å dømme noen for intensjon om å begå en forbrytelse som nevnt i §§ 195, 196 og 200 annet ledd. Vi vil med en gang se at spørsmålet om hvordan vi kan påvise en persons intensjon vil reises. Et annet spørsmål vil være hvor grensen går mellom intensjon og faktisk forsøk.

Spørsmålet om å dømme for intensjon om å begå overgrep mot et barn er tatt opp i Ot. prp. nr. 18 (2006–2007). Her ble det fremsatt et forslag om et nytt straffebed i straffeloven, om å møte et barn med forsett om å begå seksuelt overgrep.

4.4 Ot. prp. nr. 18 (2006–2007)

I England ble det i 2003 opprettet et eget straffebed mot å møte eller reise for å møte et barn dersom møtet finner sted for å begå et overgrep mot barnet, ”Meeting a child

following sexual grooming etc.”.⁷¹ På bakgrunn av den engelske loven tok Barneombudet og Redd Barna initiativet for å innføre en tilsvarende bestemmelse for Norge.

4.4.1 Når bør straffansvar inntre?

Ett av problemstillingene som ble drøftet i høringsnotatet var på hvilket stadium i handlingsrekkefølgen⁷² mot et overgrep at straffansvar bør inntre. Det er klart at man ved å reise for å møte et barn for seksuell kontakt har brutt flere psykiske barrierer og mange anser disse handlingene for straffverdige. Departementet viser allikevel til *“at det gjennomgående vil være en markert forskjell i straffverdighet mellom det å reise for å møte et barn og det å gi seg til kjenne og ta kontakt med barnet på møtestedet”*.⁷³ Dette bygger de på at den voksne ved å kontakte barnet har vist en konsekvent forbrytersk vilje. Det ble også pekt på at vi rent praktisk ville kunne få store bevismessige problemer ved å la straffansvaret inntre på et tidligere stadium. Departementets utgangspunkt ved høringen var derfor at straffansvaret skulle inntre når den voksne møter barnet.

Den engelske bestemmelsen tar derimot utgangspunkt i at forbrytelsen er fullbyrdet idet den voksne starter sin reise for å møte barnet. Dette er et utgangspunkt de fleste høringsinstansene også har tatt til orde for. Dette bygger på hensyn både til barnet og til påtalemyndighetene.

Dersom vi anser handlingen som straffverdig først ved møtet, vil store deler av poenget med en egen bestemmelse som straffer grooming falle bort. Dette skyldes at overgriperen i mange tilfeller her allerede har overtrådt betingelsene for forsøk jf. straffeloven § 49. Også hensynet til barnet taler for at vi skal kunne gripe inn før møtet før gjennomført, da man kan spare barnet for store psykiske påkjenninger ved å bryte inn. Skulle politiet ønske å gripe inn før selve møtet ville ikke straffebudet være oppfylt og handlingen vil være

---

⁷¹ Sexual Offences Act 2003 section 15

⁷² Se pkt. 4.2

⁷³ Ot.prp. nr. 18 (2006-2007) pkt. 3.6.1

straffri, såfremt forsøksanvaret ikke er oppfylt. ”Man kan ikke med åpne øyne utsette et barn for den påkjenning et slikt møte vil være.”⁷⁴

Hva så med tilfeller hvor det ikke er den voksne som skal reise for å møte barnet, men barnet som reiser for å møte den voksne? Skal det ha noe å si om barnet er den som gjennomfører den største delen av forberedelsene? Dette vil sannsynligvis ikke ha noe å si for straffansvaret for den voksne. Forskjellen ligger i at vi her enten må kunne straffe for avtale om møte. Dersom straffansvar først skjer ved reisen til møtestedet vil praktiske hensyn føre til at pågripelsen først vil skje ved det faktiske møtestedet. Som tidligere nevnt er det et ønskelig å kunne bryte inn før det faktiske møtet med barnet finner sted, noe som taler for å kunne la straffansvaret inntre allerede ved avtale om møtested.

4.4.1.1 Kontaktetableringen

Det kan helt klart stilles spørsmålstegn rundt hvilke motiver en voksen person har til å kontakte barn på internett. Det er sjelden noen åpenbart aktverdige grunner for voksne til å kontakte fremmede barn, på lik linje med at vi vil stille spørsmålstegn hvis en voksen person oppsøker et barn på gaten. Denne handlingen er allikevel ikke straffbar. Ikke før den voksne prøver å få med seg barnet til et annet sted. Dette er av helt åpenbare grunner som at vi ikke vil kunne påvise noe kriminelt. Det samme gjelder ved kontakt på nettet. Vi kan umulig gjøre det ulovlig for voksne å ta kontakt med barn på nettet, da det finnes situasjoner hvor dette ikke medfører noe kriminelt eller forsøk på noe kriminelt. Først ved seksuelle fremstøt, anmodninger, trusler, pornografiske bilder eller avtale om møte er handlingen direkte straffverdig.

Som nevnt ovenfor er det ikke kun ved møte at den voksne kan begå overgrep mot barnet. Det kan tenkes at barnet blir presset til å utføre seksuelle handlinger over webkamera, sende seksuelle bilder av seg eller at den voksne sender seksuelle bilder til barnet. Dette er handlinger som allikevel vil bli dekket av straffeloven § 200 annet ledd annet punktum.

---

⁷⁴ Ot.prp. nr. 18 (2006-2007) pkt. 3.6.1

Departementets forslag til presisering av straffeloven § 201 gjør at disse tilfellene også kan plukkes opp av denne bestemmelsen.

Departementet la til grunn noen momenter som er å anse som grunnleggende for å kunne fastsette når handlingen kan anses straffverdig. Disse momentene bygger på et prinsipp om at faren for overgrep er størst jo nærmere i tid og ytre omstendigheter vi kommer til en situasjon hvor overgrep kan begås. Ut fra dette konkluderte departementet med at *“Å ta kontakt med en mindreårig er en handling som i tid og karakter skiller seg vesentlig fra det å etablere en situasjon hvor et fysisk overgrep kan begås.”*⁷⁵ Ut fra dette konkluderes det med at *“det er en kvalifisert forskjell i straffverdighet mellom det å etablere kontakt med noen [...] og det å legge til rette for et fysisk møte.”*⁷⁶

4.4.1.2 Avtalt møte

Når skal da straffansvaret inntre? Departementets konklusjon er en mellomløsning som innebærer at straffansvaret inntreer først når den voksne har kommet frem til møtestedet. Forslaget fanger også opp situasjoner hvor den voksne har plassert seg slik at vedkommende har oversikt over møtestedet. Barnets oppmøte er uten relevans for straffverdigheten av handlingen, da den voksne ved å møte opp har vist vilje til å gjennomføre et møte med barnet. Handlingen vil da utvilsomt være så nære i tid og ytre omstendigheter vi kommer til en situasjon hvor overgrep kan begås, at handlingen må anses som straffverdig.

Ved at man har gjort oppmøtet ulovlig, har man også senket vilkårene for hva som kan anses som straffbart forsøk jf. straffeloven § 49, da også forsøk på den nye lovbestemmelsen også vil være straffbart. Dette åpner for at straffansvar kan inntre allerede ved kontaktetablering. Dette avhenger av om man finner bevist at tiltalte ønsket å gjennomføre handlingen straffebudet retter seg mot. En slik bestemmelse vil bl.a. være

---

⁷⁵ Ot. prp. nr. 18 (2006-2007) pkt. 3.6.3.2

⁷⁶ Ot. prp. nr. 18 (2006-2007) pkt. 3.6.3.2

anvendelig dersom tiltalte tidligere er dømt for lignende forhold eller misbruk av barn, noe som viser at han er villig til å bryte den psykiske barrieren til overgrep.

Det er ikke nødvendigvis nødt til å foreligge en formell avtale om tid og sted for møtet, eller samtykke fra begge parter. Uttrykket avtale tolkes vidt, og det holder at den voksne vet hvor barnet befinner seg på et visst tidspunkt, og forsøker å oppsøke barnet.

For at straffrihet jf. straffeloven § 50 skal inntre må den voksne selv avlyse avtalen. Dette kan skje ved at han ikke møter opp eller ved at møtet blir avlyst ved samtale eller chat. Dersom den voksne møter opp eller oppholder seg i nærliggende område for iakttagelse vil straffevilkårene være oppfylt.

4.4.2 Fornærmedes alder

Under høringsrunden ble spørsmålet om en ny bestemmelse om grooming skulle beskytte personer under den seksuelle lavalder (16 år), eller om den skulle beskytte barn slik det er definert i straffeloven § 203 og FNs barnekonvensjon (18år). En aldersgrense på 18 år kan bygges på at overgriperen ved veldig mange tilfeller av grooming lokker barn med gaveløfter i bytte mot sex. I tillegg kan det også være snakk om befatning med barnepornografisk materiale dersom barnet er lokket eller truet til å ta bilder eller filme seg selv i seksuelle sammenhenger.

De ovennevnte tilfellene dekkes allikevel av allerede eksisterende straffebud.⁷⁷ I tillegg må det tas hensyn til at vi er over den seksuelle lavalder idet vi fyller 16 år. Skal vi kunne straffes for å en avtale et møte som kan resultere i seksuell omgang med en person som er gammel nok til å ha sex? Dette er et standpunkt som kan bli vanskelig å forsvare.

”Når personer over 16 år kan samtykke til seksuell omgang, kan det ikke godt være straffbart for andre å avtale møter med dem med formål om seksuell omgang.”⁷⁸

---

⁷⁷ Straffeloven § 203 og § 204a

⁷⁸ Ot.prp. nr. 18 (2006-2007) pkt. 3.8.

4.4.3 Krav til forutgående kontakt

Hvilke krav kan vi så stille til den forutgående kontakten mellom den voksne og barnet? Den engelske bestemmelsen har et krav om at den voksne må ha hatt kontakt med barnet ved minst to anledninger tidligere. Dette er for å filtrere ut de overgrepene som skjer på impuls eller enkeltstående innfall.

I Norge ser det ut for av vi ikke stiller noen absolutte krav til den forutgående kontakten, verken kvalitativt eller kvantitativt. Et poeng med dette er det rent praktiske bak dette. Også hensynet til barnet taler for dette. Det er klart at vi under en lang, fortrolig samtale kan lokke et barn til å møte oss. Vi har også tidligere erfaringer med at overgriperen sender meldinger til flere barn, hvor ett av disse barna møter opp. Disse tilfellene vil etter den engelske loven falle utenom groomingbestemmelsen.

Straffverdigheten av handlingen er like stor om den voksne har vært i kontakt med barnet ved ett, to eller tre anledninger.

Under spørsmålet om vi skulle stille noen kvalitative krav var det hovedsaklig spørsmålet om vi skulle gjøre kontaktkravet medienøytralt eller ei, samt spørsmålet om vi skulle stille krav til seksuelt innhold i kontakten. Det er klart at vi ved å gjøre kontaktkravet medienøytralt vil omfavne flere tilfeller enn om vi binder det til kun internett og telefon. Vi vil da inkludere tilfeller hvor barn oppsøkes på lekeplasser, skoler, trening og lignende.

Når det gjelder spørsmålet om seksuelt innhold i den forutgående kontakten, vil dette kunne være et krav som virker mot sin hensikt. Departementet la til grunn at dette kunne være et krav som gjorde bestemmelsen mer målrettet, men vi vil også stille en tung bevisbyrde på barnet angående bevisførsel for det seksuelle innholdet i kontakten. Mange av tilfellene hvor det seksuelle innholdet i kontakten kommer klart frem vil også kunne rammes av straffeloven § 201 litra c.

Når det gjelder grooming prosessen viser det seg at overgriperen gjerne unngår direkte seksuelt ladede samtaler før selve møtet. Dette skyldes at han lettere oppnår barnets tillit ved ikke å bli for pågående.

Departementet endte dermed opp med et forslag som ikke stiller bestemte krav til verken omfang eller innhold i den forutgående kontakten med barnet. Det eneste kravet som stilles er at den voksne må ha gjort en avtale med barnet om å møtes.

4.5 Folkerettslige forpliktelser

Når det gjelder Norges folkerettslige forpliktelser, er det ingen av disse som krever at vi kriminaliserer seksuelle overgrep før de fysisk begås.⁷⁹ Vi har jo også regler i straffeloven som inkluderer de fleste andre overgrep mht. bilder og film som utveksles over nettet. Ser vi nærmere på de internasjonale forpliktelsene må vi huske på at disse forpliktelsene stiller et minimumskrav til medlemslandene. Innenfor disse rammene står vi fritt til å presisere bestemmelsene ved nasjonal lovgivning. Ved å kriminalisere seksuelle overgrep før de finner sted uttaler departementet at vi “*kan sies å styrke barns rettigheter etter barnekonvensjonen og bidra til å sikre de verdier som er nedfelt i den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) art. 3 og 8.*”⁸⁰

Det er spesielt viktig i så sterkt provoserende saker som barnepornografi og seksuell utnyttelse av barn, at vi tar hensyn til de grunnleggende rettssikkerhetsgarantier vi har ovenfor overgriperen jf. spesielt FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter art. 14, samt EMK art. 6.

4.6 Nytt straffebud § 201 annet ledd og § 201 a

Med utgangspunkt i ovennevnte punkter har departementet lagt ned forslag til endringer i straffeloven § 201 annet ledd og et nytt straffebud § 201 a. Disse trår i kraft fra 13. april 2007.

---

⁷⁹ Se pkt. 3.3.3

⁸⁰ Ot.prp. nr. 18 (2006-2007) pkt. 3.3

Endringen i straffeloven § 201 annet ledd skal lyde:

“Atferd som nevnt i første ledd bokstav b og c anses forøvet overfor noen også når den er forøvet gjennom bruk av telefon, internett eller annen elektronisk kommunikasjon.”

Dette er en presisering av den gamle lovteksten. Selv om straffebedet fra før av også rammet bruk av telefon, internett eller annen elektronisk kommunikasjon kreves det en klar lovhjemmel for å kunne dømme noen for forholdet. Med denne presiseringen eksisterer det ikke lenger noen tvil om virkeområdet for bestemmelsen.

§201 a er derimot en helt ny bestemmelse. Denne bestemmelsen tar sikte på å gjøre det ulovlig for voksne å avtale møter med barn i den hensikt å seksuelt misbruke barnet.

§ 201 a første ledd skal lyde:

“Med bøter eller fengsel inntil 1 år straffes den som har avtalt et møte med et barn under 16 år, og som med forsett om å begå en handling som nevnt i §§ 195, 196 eller § 200 annet ledd har kommet frem til møtestedet eller et sted hvor møtestedet kan iakttas.”

Det kreves dermed at overgriperen faktisk har kommet frem til møtestedet eller omegn før handlingen anses straffverdig nok. Ut fra denne lovbestemmelsen kan det virke som om departementet ønsker at overgriperen skal være så nære som mulig i tid og karakter til å etablere en situasjon hvor et fysisk overgrep kan begås, uten at møtet skjer og barnet blir utsatt for større påkjenninger. Dette virker rimelig trygt ut fra de rettssikkerhetsgarantier som kreves fra internasjonalt hold. Også når det gjelder bevisførsel kan dette virke å være en grei løsning.

Spørsmålet er om bestemmelsen ligger for tett opp til forsøk på straffeloven § 195 og § 196, jf. § 49? Idet en person fysisk har kommet frem til et møtested, eller eventuelt et sted han vet barnet vil være til et bestemt tidspunkt, kan det argumenteres for at han er så nære den faktiske handlingen mht. de psykiske barrierer som må brytes for å utføre selve

overgrepet at forsøksalternativet i straffeloven § 49 jf. §§ 195, 196 eller 200 vil være overtrådt. Eller som Andenæs skriver: *“Nå er forberedelsenes og overveielsernes tid forbi, nå skrider han til verket”*.⁸¹

Med en så vesentlig lavere strafferamme kan det argumenteres for at straffansvaret burde inntre allerede idet den voksne starter sin reise for å møte barnet. Det ville også åpnet for at politiet kunne vurdert den enkelte situasjon og tatt standpunkt til om de burde gripe inn, da handlingen allikevel ville vært straffbar fra starten av reisen.

Videre kan det påpekes at det ikke er satt noen krav til den forutgående kontakten mellom den voksne og barnet, annet enn avtale om møte.⁸² Som nevnt ovenfor er avtalekravet formfritt og et relativt vidt begrep. Det holder at den voksne har fått opplysninger om hvor barnet befinner seg til en bestemt tid.⁸³

§ 201 a annet ledd skal lyde:

“Villfarelse om alder utelukker ikke straffeskyld, med mindre ingen uaktsomhet foreligger i så måte.”

Det kan her stilles spørsmål rundt tilfeller hvor barnet har utgitt seg for å være eldre enn 16 år. Vi har en lignende problemstilling i straffeloven §§ 195, 196 og § 200 annet ledd. En stor forskjell vil her være at man i disse bestemmelsene dømmer for det seksuelle overgrepet eller den seksuelle handlingen. Dette krever i de fleste tilfeller at overgriper og offer treffes og overgriperen kan ta standpunkt til hvor gammel offeret er. Ved kontakt på bl.a. chattekanaler, SMS og lignende kommunikasjonsforum vil ikke gjerningsmannen nødvendigvis kunne se personen han chatter med.

---

⁸¹ Andenæs 2001 s. 316

⁸² Se pkt. 4.4.3

⁸³ Se pkt. 4.4.1.2

Ut fra § 201 a første ledd kan overgriperen pågripes før møtet finner sted. Sammenholder man dette med at villfarelse om alder ikke utelukker straffeskyld kan dette virke vanskelig mht. kravet om klar lovhjemmel for å kunne dømmes.

Her kommer unntaket ved uaktsomhet inn. Overgriperen vil her være lurt til å tro at han skal møte en person over 16 år, men blir pågrepet før han i det hele tatt har sett den han skal møte. Med mindre andre omstendigheter enn barnets egen påstand om alder gjorde at den voksne forstod eller burde ha forstått at barnet var under 16 år, vil handlingen allikevel ikke være straffri.

Departementet uttaler allikevel at: *“I forhold til den nye straffebestemmelsen vil imidlertid bedømmelsen av aktsomhetskravet ofte bli preget av en betydelig aldersforskjell mellom den voksne og barnet, og at det ikke er tale om noen spontan kontakt. Dette vil gjøre det naturlig å skjerpe kravet til aktsomhet fra den voksnes side.”*⁸⁴

I tillegg kan nevnes at tiltalte også vil være beskyttet av EMK art. 6 annet ledd, spesielt mht. skyldkravet. Her kan det påpekes at bevisbyrden ligger på påtalemyndigheten når det gjelder både skyld og forsett. Rimelig tvil her skal komme tiltalte til gode.

§ 201 a tredje ledd skal lyde:

“Straff etter denne bestemmelsen kan falle bort dersom de som har avtalt å møtes, er omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling.”

I likhet med bl.a. straffeloven §§ 195 fjerde ledd, 196 fjerde ledd og § 200 fjerde ledd jf. § 196 fjerde ledd, stilles det i tredje ledd en straffrihetsgrunn ved jevnbyrdighet i alder og utvikling. Dette er en rent praktisk regel som luker ut tilfeller hvor kjæresten for eksempel i aldersgruppen 15 og 16 år møtes.

---

⁸⁴ Ot.prp. nr. 18 (2006-2007) pkt. 3.9.1

Forøvrig kan nevnes at skyldkravene i straffeloven ”3die kapitel. Betingelser for Strafbarhed” gjelder som ellers i straffeloven.

5 Avslutning og kommentarer

5.1 Avslutning

Overgrep av barn i Cyberspace er et stort internasjonalt problem. Norge er blant fremste landene innen bekjempelsen av dette og legger ned store ressurser på å bekjempe problemet. På bakgrunn av de internasjonale forpliktelsene Norge er bundet av har vi også utviklet nye lovbestemmelser både når det gjelder barnepornografi og grooming.

I sin iver etter å oppfylle sine internasjonale forpliktelser, kan det virke som om lovgiver har valgt en del ”enkle løsninger”. Det kan helt klart stilles spørsmålstegn ved avgjørelsene om å ikke ta forbehold mht. aldersgrensen for ”barn” i straffeloven § 204a, jf.

Barnekonvensjonen. Det kan også stilles spørsmål til hvorfor det uansett ikke ble inntatt en ”sikkerhetsventil” mht. situasjoner hvor lovovertredere selv er under 18 år.

Det kan også virke som om lovgiver har gått en omvei ved å innta anskaffelses- og planmessig gjøre seg kjent med- alternativene i lovteksten. Flere lagmannsretter hadde allerede åpnet for at ulovlig materiale i mellomagringsområdet kunne være straffbart så sant brukeren kjente til funksjonen og aktivt brukte den for å hente opp ulovlig materiale. En Høyesterettsdom i retning av dette ville sannsynligvis åpnet for at besittelsesalternativet ville omfavne også de nye alternativene.

Lovpålagt filtrering på tilbydernivå vil være vanskelig både i forhold til internasjonale forpliktelser og mht. ressursene dette vil kreve både fra offentlig hold og fra tilbyderne. Filteret ville også sannsynligvis stride ytringsfriheten jf. EMK art. 10, samt EØS avtalen og forbudet mot diskriminering av varer og tjenester.

Straffansvar for universelle søkemotorer er også et forslag jeg tror vil kunne være vanskelig å gjennomføre. Dette bygger på at et slikt straffansvar til syvende og sist sannsynligvis vil falle bort grunnet rettsstridsreservasjonen i norsk rett.

Under behandlingen av grooming ble det stilt spørsmål til skjæringspunktet for når straffebudet ble ansett overtrådt. Det kan her argumenteres for at det allerede foreligger straffbart forsøk på straffeloven §§ 195, 196 eller 200 jf. § 49 i det den voksne ankommer møtestedet, og at straffansvar burde inntre allerede ved begynnelsen av reisen.

Til tross for kritikken er det helt klart at Norge går foran med et godt eksempel i kampen mot overgrep mot barn i cyberspace, og at det er gjort viktige grep både på nasjonalt og internasjonalt plan.

Når det gjelder utvikling av fremtidige rettsregler kan det virke som om internasjonale konvensjoner er den riktige veien å gå for å regulere innholdsbestemmelser på internett. Innenfor rettsområder som er så globalisert som internettrelatert kriminalitet er det viktig å samstemme reglene så mye som mulig.

Jo flere som er bundet at det samme rammeverket på internasjonalt plan, jo lettere vil det være å skape et godt regelverk også på nasjonalt plan. Kanskje er en konvensjon i regi av FN en fremtidig løsning for et godt internasjonalt rammeverk mot overgrep mot barn i cyberspace?

6 Litteraturliste

6.1 Forkortelser

JV	- Jussens Venner
NOU	- Norges Offentlige Utredninger
Ot.prp.	- Odelstingsproposisjon
RG	- Rettens Gang
Rt.	- Norsk Retstidende

6.2 Lover brukt i oppgaven

Kronologisk oppstil

6.2.1 Norske lover brukt i oppgaven

- Lov av 22.mai 1902 nr. 10, Almindelig borgerlig Straffelov (straffeloven)
- Lov av 12. mai 1961 nr. 2, om opphavsrett til åndsverk m.v.” (åndsverkloven)
- Lov av 21. mai 1999 nr. 30, om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven)
- Lov av 23. mai 2003 nr. 35, om visse sider av elektronisk handel og andre informasjonssamfunnstjenester (ehandelsloven)

6.2.2 Utenlandske lover brukt i oppgaven

- Sexual Offences Act 2003

6.3 Rettsavgjørelser

Kronologisk oppstilt

6.3.1 Høyesterettsavgjørelser

Rt. 1991 s. 95	s. 52
Rt. 1992 s.1088	s. 46
Rt. 1995 s. 17	s. 52
Rt. 1996 s. 766	s. 52
Rt. 2002 s. 1187	s. 22, 33
Rt. 2003 s. 1770	s. 6
Rt. 2004 s. 1619	s. 5
Rt. 2004 s. 215	s. 22
Rt. 2005 s. 41	s. 45

6.3.2 Lagmannsrettsavgjørelser

Publiserte dommer først

RG. 2003 s. 888 Gulating lagmannsretts dom av 21. mars 2003	s. 32
RG. 2004 s. 689 Agder lagmannsretts dom av 18. februar 2004	s. 24, 30, 32
LE-2002-242 Eidsivating lagmannsrett 26. september 2002	s. 27, 28, 29
LE-2004-8204 Eidsivating lagmannsretts dom av 14. mai 2004(opphevet)	s. 32

6.3.3 Tingrettsavgjørelser

Nr 02-00001 M. Dom i Nord-Østerdal tingrett 20. november 2001	s. 28
---	-------

6.4 Bøker og andre publikasjoner

Alfabetisk oppstilt

- Andenæs 1997   Andenæs, Johs.: *Alminnelig Strafferett*, 4. utgave 1. opplag, Oslo 1997
- Andenæs 2001   Andenæs, Johs.: *Alminnelig Strafferett*, 4. utgave 4. opplag, Oslo 2001
- Bratholm 1995   Bratholm, Anders og Magnus Matningsdal: *Straffeloven med kommentarer*, Oslo 1995
- Børnepornografi 2001   Strafferetsekspertergruppens rapport om bekæmpelse af børnepornografi på Internettet: *Børnepornografi på Internettet* : Dokumentet er del av serien NORD, Bind nr: 2001:28, København 2001
- Calder 2004   Calder, Martin C: *Child sexual abuse and the Internet: Tackling the new frontier*, Dorset 2004
- Goldsmith 2006   Goldsmith, Jack og Tim Wu: *Who controls the internet? Illusions of a borderless world*, New York 2006
- JV. 1998   Matningsdal, Magnus: *Grensen mellom skyld- og straffespørsmål* Jussens Venner 1998
- KRIPOS 2003   Kriminalpolitisenralen: *Overgrep som samfunnet ikke aksepterer*. www.kripos.no 2003
- Schjølberg 2006   Schjølberg, Stein: *Cybercrime: Straffbare handlinger mot den alminnelige orden og fred I cyberspace*, Oslo 2006
- Sunde 2006   Sunde, Inger Marie: *Lov og rett i cyberspace: Internettkriminalitet og etterforskningsmetoder*, Oslo 2006
- Taylor 2003   Taylor, Max og Ethel Quayle: *Child pornography: an internet crime*, Hove 2003
- Taylor 2005   Taylor, Max og Ethel Quayle: *Viewing child pornography on the Internet: Understanding the offence, managing the offender, helping the victims*, Lyme Regis 2005

UNICEF 2001

UNICEF: *Profiting from abuse – An Investigation into the Sexual Exploitation of our Children.* www.unicef.org 2001

6.5 Offentlige utredninger

Kronologisk oppstilt

6.5.1 NOU-er

NOU 1997:23 Seksuallovbrudd Straffelovkommisjonens delutredning VI

NOU 2003:27 Lovtiltak mot datakriminalitet Delutredning I om Europarådets konvensjon om bekjempelse av kriminalitet som knytter seg til informasjons- og kommunikasjonsteknologi

NOU 2007:2 Lovtiltak mot datakriminalitet Delutredning II Utredning fra Datakrimutvalget oppnevnt ved kongelig resolusjon 11. januar 2002. Avgitt til Justis- og politidepartementet 12. februar 2007

6.5.2 Proposisjoner

Ot.prp. nr. 37 (2004-2005) Om lov om endringer i straffelova (eige straffebod om kjønnslege skildringar som gjer bruk av barn)

Ot.prp. nr. 18 (2006-2007) Om lov om endringer i straffeloven 1902 mv. (straffebud om å møte et barn med forsett om å begå seksuelt overgrep mv.)

Ot.prp. nr. 45 (2002-2003) Om lov om endring i menneskerettsloven mv. (Innarbeiding av barnekonvensjonen i norsk lov)

6.5.3 Innstillinger

Innst.O.nr.66 (2004-2005) Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffelova (eige straffebod om kjønnslege skildringar som gjer bruk av barn)

6.6 Internettlenker

Den etterfølgende datoen viser til datoen lenken ble sjekket og ført inn i oppgaveteksten.

6.6.1 Wikipedia

Alfabetisk oppstilt etter tema

Binær-tall	- Http://no.wikipedia.org/wiki/Bin%C3%A6rtall 19.02.2007
Hentai	- Http://no.wikipedia.org/wiki/Hentai 20.04.2007
IRC	- Http://no.wikipedia.org/wiki/Irc#Hvordan_IRC-nettverket_fungerer 16.02.2007
URL	- Http://no.wikipedia.org/wiki/URL_2007-02-19
Watson, Thomas J.	- Http://en.wikipedia.org/wiki/Thomas_J._Watson 16.02.2007

6.6.2 Lenker til publikasjoner og artikler på nettet

Kronologisk oppstilt etter når de behandles i oppgaven

[Http://www.cbc.ca/fifth/landslide/profile.html](http://www.cbc.ca/fifth/landslide/profile.html) 19.02.2007, CBCNews: *Landslide - Profile of a pornographer*, CBC 05.11.2003

[Http://www.unicef.org/publications/pub_profiting_en.pdf](http://www.unicef.org/publications/pub_profiting_en.pdf) 19.02.2007, UNICEF: *Profiting from abuse – An Investigation into the Sexual Exploitation of our Children*. www.unicef.org 2001

[Http://www.forbruker.no/digital/nyheter/mobil/article1729430.ece](http://www.forbruker.no/digital/nyheter/mobil/article1729430.ece) 02.03.2007, Fuglehaug, Wenche og Reidun J. Samuelsen: *8 av 10 tiåringer har mobil*, Forbruker.no 11.04.2007

6.6.3 Lenker til generelle nettsteder

Alfabetisk oppstilt etter navn

[Http://www.cybercrimelaw.net](http://www.cybercrimelaw.net) 16.02.2007

[Http://www.deiligst.no](http://www.deiligst.no) 02.03.2007

6.7 Konvensjoner mv.

Alfabetisk oppstilt

6.7.1 Konvensjoner

- Barnekonvensjonen: Konvensjon av 20. november 1989
- Cybercrime-konvensjonen: Convention on Cybercrime av 21. november 2001
- EMK: Den europeiske konvensjon om menneskerettigheter av 4. november 1950
- FN- konvensjonen om sivile og politiske rettigheter av 16. desember 1966
- Tilleggsprotokoll til barnekonvensjonen av 25. mai 2000, om salg av barn, barneprositusjon og barnepornografi.

6.7.2 Øvrige kilder

- Council Framework Decision on Combating trafficking in Human Beings/ on Combating the Sexual Exploitation of Children and Child Pornography av 22. desember 2003 (2004/68/JHA)
- The Vienna Commitment against Child Pornography on the Internet, 29. september til 1. oktober 1999

